

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АВТОМОБІЛЬНО - ДОРОЖНІЙ
УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до самостійної роботи та семінарських занять
з дисципліни
«Правознавство»

Харків
ХНАДУ
2013

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АВТОМОБІЛЬНО - ДОРОЖНІЙ
УНІВЕРСИТЕТ

До друку в світ дозволяю
Перший проректор

І.П. Гладкий

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до самостійної роботи та семінарських занять
з дисципліни
«Правознавство»

Укладач

Л.В. Єрофєєнко

Відповідальний за випуск завідувач кафедри
Економіки підприємства

(І.А. Дмитрієв)

Харків
ХНАДУ
2013

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АВТОМОБІЛЬНО - ДОРОЖНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до самостійної роботи та семінарських занять
з дисципліни
«Правознавство»
(для всіх спеціальностей)

Затверджено
методичною радою університету,
протокол № _____ від _____ р.

Харків
ХНАДУ
2013

Укладач: Л.В. Єрофєєнко

Кафедра економіки підприємства

ВСТУП

В умовах демократизації українського суспільства особливо важливого значення набувають формування, розвиток і закріплення нового юридичного мислення, виховання загальної і правової культури, високої професійності, вироблення почуття відповідальності, справедливості, поваги до закону. Наявність високої правової культури та правосвідомості громадян – одна з ознак правової держави, досягнення ж такого рівня можливе лише за умови достатньої правової обізнаності населення. Однією з важливих ланок цього процесу є вивчення дисципліни «Правознавство».

Її вивчення повинно не лише надати студентам основи знань з теорії держави та права, ознайомити їх з основними категоріями інших галузей права (конституційного, трудового, цивільного, кримінального тощо), але й навчити їх застосовувати свої знання для аналізу різноманітних, іноді досить складних життєвих ситуацій, допомагати знаходити рішення, що відповідатимуть вимогам чинного законодавства. Вивчення дисципліни «Правознавство» передбачає, крім лекцій, проведення семінарських занять, самостійну (індивідуальну) роботу студентів. Підсумковий контроль проводиться у формі заліку або іспиту.

Методичні вказівки до проведення семінарських занять підготовлені з метою надання допомоги студентам, які вивчають «Правознавство». Автори намагалися розширити зміст методичних вказівок шляхом аналізу актуальних проблем сьогодення у правовому регулюванні суспільних відносин. Окреслено багато дискусійних питань, що потребують вирішення. Список джерел до кожної теми допоможе читачу провести науковий пошук з питань, які його цікавлять.

Методичні вказівки складаються з 13 тем, які містить початкова програма з нормативної дисципліни «Правознавство», затверджена Міністерством освіти і науки України. До кожної теми подано методичні вказівки, план семінарського заняття, перелік основних нормативно-правових актів, тести, завдання – модельні ситуації та список літератури. Питання плану семінарських занять є примірними. Залежно від кількості годин, викладач, що веде семінарське заняття, визначає коло основних питань, які студенти мають підготувати.

Готуючись до семінарських занять необхідно:

- уважно ознайомитися з планом заняття і списком нормативно-правових актів, що рекомендуються, та літературних джерел;
- вивчити відповідні питання за конспектом, підручниками і використанням додаткових літературних джерел, а також відповідних нормативно-правових актів;
- опрацювати нормативно-правові акти з цієї теми;
- використовуючи вивчений матеріал, вирішити практичні завдання, вказані викладачем.

Розкриваючи теоретичні питання, студенти повинні прагнути до максимально повного і чіткого викладу всіх проблем, що досліджуються. При

цьому важливо показати діалектику їхнього розвитку, розкрити відмінності в трактуванні розглядуваних положень, провести порівняльний аналіз питань, що висвітлюються у відповідних розділах різних підручників і в спеціальній літературі. Вирішуючи практичні завдання, потрібно давати відповіді на поставлені питання повні і обґрунтовані як нормативно, так і логічно. Потрібно уважно розібрати всі елементи задачі. Не можна робити висновків, що лише фіксують порушення закону. Треба обов'язково показати наслідки такого порушення і способи відновлення порушених прав.

Рівень знань студенти можуть перевірити за допомогою тестових завдань, що надані у кожній темі.

Методичні вказівки рекомендовані для студентів, які вивчають правознавство, а також викладачів вищих навчальних закладів.

ТЕМА: Основи теорії держави і права

ПЛАН

1. Поняття та ознаки держави. Теорії виникнення держави
2. Види функцій держави, форми та методи їх здійснення.
3. Поняття форми держави (форма правління, форма державного устрою, форма державно-правового режиму).
4. Механізм держави. Державний апарат та його місце в механізмі держави.
5. Поняття права та його ознаки.
6. Функції і принципи права.
7. Джерела права.
8. Правова норма: поняття, структура, види.
9. Правові відносини: поняття, ознаки, склад. Юридичні факти.
10. Правомірна поведінка, правопорушення, юридична відповідальність.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

У першому питанні, насамперед, потрібно розглянути коли саме виникло таке поняття як “держава” крізь призму теорій виникнення держави; надати поняття держави та окреслити ознаки держави; розкрити такі основні ознаки держави як: суверенітет, територія, апарат управління та примусу; єдина податкова система; населення; здатність видавати загальнообов'язкові правила поведінки.

У другому питанні необхідно визначити поняття функції держави та підстави для класифікації функцій держави на види; охарактеризувати внутрішні і зовнішні функції держави, а також визначити форми здійснення функцій держави.

У третьому питанні потрібно дати поняття форми держави; необхідно розглянути форму правління (монархія та республіка); розглянути та охарактеризувати просту та складну форму державного устрою та розглянути

два види державно-правового режиму – демократичний і недемократичний режими.

У четвертому питанні необхідно розглянути механізм держави та розкрити такі поняття як державні підприємства, державні установи, апарат держави і державні організації.

У п'ятому питанні потрібно дати поняття права та розкрити ознаки права в його позитивному (нормативному) розумінні;

В шостому питанні необхідно дати поняття функцій держави та детально розкрити загально соціальні та спеціальні юридичні функції права; визначити що таке принципи права та надати детальну характеристику таким принципам: демократизму, законності, гуманізму, рівності перед законом; взаємної відповідальності держави та особи.

У сьомому питанні потрібно визначити, що таке джерело права і охарактеризувати його види: звичай, судовий чи адміністративний прецедент, нормативний договір, нормативно-правовий акт; надати поняття закону, підзаконного нормативно-правового акту та розглянути останні залежно від суб'єктів, що їх видали.

У восьмому питанні необхідно дати поняття правової норми та розкрити її елементи (гіпотезу, диспозицію та санкцію); навести приклади.

В дев'ятому питанні потрібно визначити поняття та будову правовідносин; надати характеристику суб'єкта об'єкта та змісту правовідносин; надати поняття правоздатність, дієздатність та деліктоздатність; визначити поняття юридична та фізична особа; окреслити які саме життєві обставини є юридичними фактами і навести види юридичних фактів за юридичними наслідками та формами прояву.

У десятому питанні необхідно дати поняття та розкрити ознаки правомірної поведінки; визначити поняття правопорушення та їх види; розглянути склад правопорушення і розкрити його складові (об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт, суб'єктивну сторону); розкрити поняття, принципи, види та мету юридичної відповідальності.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. До основних ознак держави відносять:

- а) суверенітет;
- б) територіальне розселення населення країни;
- в) наявність апарату управління та примусу;
- г) загальнообов'язковість населення сплачувати податки.

2. За формою правління розрізняють наступні держави:

- а) монархії;
- б) республіки;
- в) конфедерації;
- г) федерації.

3. Монархія буває:

- а) абсолютна;

- б) проста;
- в) обмежена.

4. За формою правління Україна є:

- а) парламентська республіка;
- б) змішана республіка;
- в) президентська республіка;
- г) парламентська монархія.

5. До складної форми державного устрою належать:

- а) федерація;
- б) монархія;
- в) конфедерація;
- г) імперія.

6. Основними принципами діяльності державного апарату України є:

- а) законність і суверенність;
- б) поєднання переконання і примусу;
- в) рівноправність і незалежність;
- г) поділ влади і соціальна справедливість

7. До основних ознак права в його позитивному (нормативному) розумінні можна віднести такі:

- а) система правових норм;
- б) правило поведінки загального характеру;
- в) установлюються, санкціонуються, гарантуються та забезпечуються державою та її органами;
- г) не завжди мають точно визначені межі дії.

8. До загальносоціальних функцій права належать:

- а) гуманістична і оцінно-орієнтувальна функція;
- б) організаторсько-управлінська і гносеологічна функція;
- в) інформаційна і ідеологічно-виховна функція;
- г) загальнолюдська і типологічна функція.

9. Закон – це:

- а) нормативно-правовий акт, який приймається тільки Президентом України;
- б) нормативно-правовий акт, який приймається представницьким органом;
- в) нормативно-правовий акт, який приймається Кабінетом Міністрів України;
- г) нормативно-правовий акт, який приймається Кабінетом Міністрів України та затверджується Президентом України.

10. Нормативно – правові акти за юридичною силою поділяються на:

- а) закони і цивільно-правові договори;
- б) підзаконні нормативні акти і міжнародні договори;
- в) закони і підзаконні нормативні акти.

11. Правова норма складається з таких структурних елементів:

- а) гіпотеза;
- б) вступ;
- в) диспозиція;

- г) основна частина;
- д) санкція;
- е) висновок.

12. Правовідносини – це:

- а) урегульовані нормами права суспільні відносини, учасники яких виступають як носії суб'єктивних прав і юридичних обов'язків, що забезпечуються державою;
- б) загальні правила поведінки людей в суспільстві, що зумовлені об'єктивними закономірностями, є результатом свідомо-вольової діяльності певної частини чи всього суспільства і забезпечуються різноманітними засобами соціального впливу;
- в) сукупність правових знань, емоцій та настанов конкретного суб'єкта відносно чинного чи бажаного права.

13. Основні ознаки правовідносин:

- а) вони виникають на основі норм права або укладання угод;
- б) характеризуються наявністю сторін, які мають взаємні суб'єктивні права та юридичні обов'язки;
- в) можуть набувати майнових та особистих немайнових прав;
- г) є видом суспільних відносин фізичних чи юридичних осіб, організацій і спільностей.

14. Правопорушення характеризуються ознаками:

- а) суспільна небезпечність діяння;
- б) протиправні і винність діяння;
- в) об'єктивність та суб'єктивність діяння;
- г) покарання і стягнення;
- д) деліктоздатність суб'єкта правопорушення.

15. Ознаками юридичної відповідальності є:

- а) державно-правовий примус;
- б) негативна реакція на держави на правопорушення і суб'єкта, винного в його скоєнні;
- в) негативна реакція суспільства і суб'єкта проти якого скоєно злочин на правопорушення;
- г) обов'язок правопорушника витерпіти несприятливі наслідки за його протиправну поведінку.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Визначте, до якої галузі права належать юридичні норми, що регламентують: а) права та обов'язки студентів; б) відносини між адміністрацією навчального закладу та його викладачами; в) правила прийому на роботу; г) підприємницьку діяльність людини; д) відповідальність за безквитковий проїзд у громадському транспорті; е) створення господарських товариств.

Завдання 2. Визначте структурні елементи наведених правових норм.

А. "Використання посадовою особою в особистих чи інших неслужбових

цілях державних коштів, наданих їй у службове користування приміщень, засобів транспорту чи зв'язку, техніки або іншого державного майна, якщо це завдало державі шкоду на суму, що не перевищує п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, – тягне за собою накладення штрафу від двох з половиною до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян” (ст. 184¹ КУпАП).

Б. “Орган державної реєстрації актів цивільного стану зобов'язаний ознайомити осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, з їхніми правами і обов'язками як майбутніх подружжя і батьків та попередити про відповідальність за приховання перешкод до реєстрації шлюбу” (ст. 29 СК України).

В. “Суд першої інстанції, встановивши, що з адміністративним позовом звернулася не та особа, якій належить право вимоги, або не до тієї особи, яка повинна відповідати за адміністративним позовом, може за заявою позивача допустити заміну первинного позивача або відповідача належним позивачем або відповідачем, якщо це не потягне за собою зміни підсудності адміністративної справи” (ст. 52 КАС України).

Завдання 3. За законодавством Ірану особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності з 6 років, Індії – з 7 років, Англії – з 10 років, деяких штатів США – із 7-12 років, Франції – з 13 років, Німеччини – з 14 років. Обміркуйте ці факти, спираючись на поняття деліктоздатності, а також зважаючи на принципи юридичної відповідальності.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1. Основні сучасні концепції держави.
2. Державна влада і держава.
3. Поняття та ознаки громадянського суспільства і правової держави.
4. Соціальна держава.
5. Основні напрямки формування громадянського суспільства і правової держави в Україні.
6. Закріплення принципу розподілу влади в Конституції України і проблеми його реалізації.
7. Система соціальних норм та її місце і роль в правовій системі.
8. Теорії походження права.
9. Поняття системи права як внутрішньої його організації.
10. Реалізація норм права: загальна характеристика.
11. Принципи, види, функції та мета юридичної відповідальності.
12. Підстави для притягнення до юридичної відповідальності та звільнення від неї.
13. Правосвідомість і правова культура.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Із змінами та доповненнями, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 року № 2222-IV – К.: Атіка, 2006. – 64с.
2. Правознавство: підручник / А.І. Берлач, С.С. Бичкова, Д.О. Карпенко, А.М. Колодій, А.Ю. Олійник, В.І. Осадчий. – К.: Правова єдність, 2009.
3. Теорія держави і права / А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенков, В.В. Пастухов, В.О.Сумін, О.Д. Тихомиров. – К.: Юрінформ, 1995.
4. Теорія держави і права: підручник / С.Л. Лисенков, А. М. Колодій, та ін.. – К.: ай упр Інтер, 2005.
5. Хрестоматія з правознавства: навч. посіб. / Укладачі Л.О. Лоха, О.Д. Наровлянський. – К.: ай упр Інтер, 2003.
6. Шульженко Ф.П. Історія політичних і правових вчень: підручник. – К., 2004.

ТЕМА: Основи конституційного права України.

ПЛАН

1. Конституційне право як галузь права.
2. Основи конституційного ладу в Україні.
3. Конституція України – Основний Закон держави.
4. Конституційно-правовий статус людини і громадянина.
5. Правовий статус Верховної Ради України.
6. Правовий статус Президента України.
7. Правовий статус органів виконавчої влади в Україні.
8. Місцеве самоврядування в Україні.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

В **першому питанні** слід визначити сутність конституційного права як галузі права, визначивши його предмет і метод; особливу увагу звернути на поняття та класифікацію конституційних правовідносин.

Друге питання присвячено одному з вагоміших інститутів конституційного права – основам конституційного ладу в Україні, вивчення якого потребує детального ознайомлення із розділом I Конституції України.

При вивченні **третього питання** необхідно встановити сутність конституції як Основного Закону держави, визначити юридичні властивості Конституції України, а також ознайомитись з класифікацією конституцій.

В **четвертому питанні** слід розкрити зміст конституційно-правового статусу людини і громадянина як інституту конституційного права України. Особливої уваги потребує визначення правових засад громадянства: поняття, принципи, підстави набуття та припинення, а також визначення поняття основних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина та їх класифікації.

П'яте питання присвячено визначенню правового статусу Верховної Ради України. В цьому питанні необхідно встановити належність Верховної

Ради до законодавчої гілки влади, визначити її повноваження, основні форми роботи і стадії законотворчого процесу. Крім того, слід звернути увагу на визначення правового статусу народного депутата України.

Шосте питання передбачає визначення правового статусу Президента України як глави держави, кола його повноважень і звернути особливу увагу на припинення повноважень Президента України в порядку імпичменту.

У **сьомому питанні** необхідно охарактеризувати правовий статус органів виконавчої влади в Україні. Слід визначити статус Кабінету Міністрів України як вищого органу виконавчої влади та його повноваження; визначити статус центральних органів виконавчої влади та їх повноваження, а також статус місцевих державних адміністрацій та їх повноваження.

У **восьмому питанні** необхідно визначити поняття місцевого самоврядування за Конституцією України та Законом України “Про місцеве самоврядування в Україні”, охарактеризувати його систему; особливу увагу звернути на органи місцевого самоврядування в Україні, їх повноваження.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Коли і ким була прийнята Конституція України?

- а) Всеукраїнським референдумом – 1 грудня 1991 року;
- б) Конституційною комісією – 24 серпня 1991 року;
- в) Президентом України – 8 червня 1995 року;
- г) спільним рішенням Верховної Ради і Президента України – 27 червня 1996 року;
- д) Верховною Радою України – 28 червня 1996 року.

2. Конституція України має найвищу юридичну силу. Це означає:

- а) її може бути змінено вищим органом законодавчої влади за погодженням з Президентом України;
- б) її може бути змінено виключно референдумом;
- в) всі нормативні акти держави повинні відповідати Конституції;
- г) порушення Конституції включає підвищену відповідальність;
- д) всі варіанти вірні.

3. Норми Конституції України є нормами прямої дії. Це означає:

- а) її може бути змінено вищим органом законодавчої влади за погодженням з Президентом України;
- б) її може бути змінено виключно референдумом;
- в) всі нормативні акти держави повинні відповідати Конституції;
- г) застосування норм Конституції не потребує наявності спеціального закону, що деталізує цю норму;
- д) всі варіанти вірні.

4. Політичні права і свободи громадян України:

- а) право на працю;
- б) право підприємницьку діяльність;
- в) право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації;
- г) право брати участь в управлінні державними справами;

- д) право на страйк;
- е) право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації;
- є) право на житло.

5. Особисті (громадянські) права, свободи людини і громадянина:

- а) право на вільний розвиток особистості;
- б) право на життя;
- в) право брати участь в управлінні державними справами;
- г) право на повагу людської гідності;
- д) право на свободу та особисту недоторканість;
- е) недоторканість житла;
- є) право на житло;
- ж) таємниця листування, телефонні розмови, телеграфну та іншу кореспонденцію;
- з) право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації;
- і) свобода пересування, вільний вибір місця проживання.

6. Соціальні права:

- а) право на працю;
- б) право на вільний розвиток особистості;
- в) право на страйк;
- г) право на відпочинок;
- д) право на життя;
- е) право власності;
- є) право на соціальний захист;
- ж) право на житло;
- з) право на достатній життєвий рівень;
- і) право на охорону здоров'я, медичну допомогу і медичне страхування.

7. Культурні права і свободи:

- а) право на освіту;
- б) право на життя;
- в) право на свободу творчості;
- г) право на повагу людської гідності;
- д) право на свободу та особисту недоторканість;
- е) право на результати інтелектуальної і творчої діяльності.

8. Закінчіть фразу: “Єдиним джерелом державної влади в Україні є...”:

- а) Верховна Рада України;
- б) Кабінет Міністрів України;
- в) Президент України;
- г) Народ України.

9. Вкажіть вік отримання “права голосу” (право обирати представників у представницькі органи влади та місцевого самоврядування):

- а) 21 рік;
- б) 16 років;
- в) 18 років;

г) 14 років.

10. Визначте умови, які відповідають Закону України “Про громадянство”, необхідні для отримання громадянства України іноземцями:

- а) відмова від іноземного громадянства;
- б) знання і володіння українською мовою, для вільного спілкування;
- в) наявність законних джерел існування;
- г) знання і виконання Конституції України;
- д) всі вище перелічені умови.

11. Оберіть поняття, що визначає належність до певної держави:

- а) людина;
- б) громадянин;
- в) особистість;
- г) державний службовець;
- д) підданий.

12. Оберіть правильний варіант відповіді:

- а) в Україні існує єдине громадянство;
- б) Україна не визнає подвійного громадянства у будь-якому випадку;
- в) Україна визнає подвійне громадянство, якщо його визнає країна другого громадянства;
- г) Україна визнає подвійне громадянство лише на підставі двосторонніх міждержавних договорів.

13. Права і свободи людини громадянина, закріплені Конституцією України:

- а) є вичерпними;
- б) можуть бути відчужені особою за її бажанням;
- в) належать кожній особі;
- г) можуть бути звужені за змістом і обсягом.

14. Основними організаційними формами роботи Верховної Ради України є:

- а) сесії та засідання;
- б) семестри та канікули;
- в) сесії та практика;
- г) засідання і канікули

15. Парламентський контроль за додержанням конституційних прав та свобод людини і громадянина та захист прав кожного на території України здійснює:

- а) Президент України;
- б) Прем'єр-Міністр України;
- в) Уповноважений Верховної Ради України з прав людини;
- г) Народний депутат України.

16. Право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України мають:

- а) народні депутати України, Президент України, Кабінет Міністрів України;
- б) народні депутати України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Верховний Суд України;

в) народні депутати України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Конституційний Суд України;

г) народні депутати України, Президент України.

17. Хто вирішує питання про усунення Президента України з посади в порядку імпичменту:

а) Верховна Рада України;

б) народ;

в) Кабінет Міністрів України;

г) спеціальна слідча комісія.

18. На який строк обирається Президент України:

а) 5 років;

б) 4 роки;

в) 3 роки;

г) 6 років.

19. На який строк обирається Верховна Рада України:

а) 5 років;

б) 4 роки;

в) 3 роки;

г) 6 років.

20. Який статус відповідно до Конституції України має Президент України:

а) найвища посадова особа в державі;

б) глава держави і виконавчої влади;

в) глава держави;

г) глава виконавчої влади.

21. Рішення про ініціювання усунення Президента в порядку імпичменту приймається Верховною Радою України не менш як:

а) $\frac{2}{3}$ від її конституційного складу;

б) $\frac{3}{4}$ від її конституційного складу;

в) 50%+1 від її конституційного складу;

г) $\frac{1}{2}$ від конституційного складу.

22. Які акти приймає Кабінет Міністрів України:

а) укази і розпорядження;

б) постанови і розпорядження;

в) інструкції та укази;

г) постанови та інструкції.

23. Вищим органом в системі виконавчої влади є:

а) Президент України;

б) Прем'єр-Міністр України;

в) Кабінет Міністрів України;

г) Верховна Рада України.

24. Які акти приймає Президент України:

а) укази і розпорядження;

б) постанови і розпорядження;

в) інструкції та укази;

г) постанови та інструкції.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. До паспортного столу Жовтневого райуправління внутрішніх справ звернулася громадянка України П. із заявою про зміну громадянства її дитини. У заяві зазначалося, що 04.12.1989 р. П. одружилася з громадянином Швеції К. і в шлюбі у 1991 р. народила дитину В. Дитині було надане громадянство Швеції (за згодою матері). У серпні 1998 р. шлюб був розірваний, і П. разом з дитиною повернулася в Україну. На підставі зазначеного громадянка П. просить змінити громадянство дитини, надавши їй громадянство України.

Чи має право дитина обирати громадянство? Дайте обґрунтовану відповідь на заяву громадянки.

Завдання 2. Верховна Рада України прийняла у третьому читанні Закон України “Про внесення змін до Конституції України”, яким передбачається ліквідація Конституційного Суду України і передача його повноважень Верховному Суду України. Висновки щодо відповідності цього законопроекту статей 157, 158 Конституції України від Конституційного Суду отримані не були. Названий Закон направлено на підпис Президенту України, який застосував право вето щодо нього. Народні депутати України звернулися до адміністративного суду зі скаргою на дії Президента України, в якій просять визнати їх неконституційними та зобов’язати главу держави підписати Закон й оприлюднити його.

Яким чином має бути вирішений цей спір?

Які засоби охорони Конституції України можуть бути застосовані в цьому випадку?

Завдання 3. У договорі найму житла між комунальним підприємством ЖЕК-1 і власником квартири є такі пункти:

“п. 1.3.1. ЖЕК-1 має право на вхід до займаного житла для огляду житлових та нежитлових приміщень.

п. 1.4.2. ЖЕК-1 має право під час аварійних ситуацій проникати у житлові приміщення (квартири) у разі відсутності господаря або членів його сім’ї”.

Дайте правовий коментар вказаним пунктам договору.

Чи відповідають зазначені пункти договору Конституції?

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1. Основи конституційного ладу як інститут конституційного права України.
2. Конституція України як Основний Закон держави.
3. Поняття та зміст конституційно-правового статусу людини і громадянина як інституту конституційного права України.
4. Підстави набуття та припинення громадянства України.
5. Організація роботи Верховної Ради України.

6. Законотворчий процес та його стадії.
7. Правовий статус народного депутата України. Депутатська недоторканість.
8. Організація роботи Президента України.
9. Правовий статус Кабінету Міністрів України як вищого органу виконавчої влади.
10. Правовий статус міністерств, державних комітетів та центральних органів виконавчої влади із спеціальним статусом.
11. Організація роботи місцевих державних адміністрацій.
12. Система місцевого самоврядування в Україні.
13. Правовий статус органів самоорганізації населення в Україні.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Коментар до Конституції України. Друге видання. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 1998. – 412 с.
2. Конституційне законодавство України (законодавчі акти, коментар, офіційне тлумачення): Збірник нормативних актів / Автори-упорядники: Лінецький С.В., Мельник М.І., Ришелюк А.М. – К.: Атіка, 2000. – 896 с.
3. Конституційне право України: підручник / За ред. В.П. Колісника та Ю.Г. Барабаша. – Х.: Право. – 416 с.
4. Конституційне право України: підручник / За ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка, 2002. – 734 с.
5. Конституційні акти України. 1917-1920. – К.: Ін Юре, 1992. – 456 с.
6. Кравченко В.В. Конституційне право України: навчальний посібник. – К.: Атіка, 2002. – 480 с.
7. Кравченко В.В. Конституційне право України у визначеннях та схемах: навчальний посібник. – К.: Атіка, 2002. – 192 с.
8. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 536 с.
9. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
10. Акт проголошення незалежності України. Прийнятий 24 серпня 1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 38. – Ст. 502.
11. Декларація прав національностей України, прийнята 1 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – Ст. 798.
12. Декларація про державний суверенітет України. Прийнята 16 липня 1990 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. – № 31. – Ст. 429.
13. Європейська Конвенція про громадянство, прийнята 7 листопада 1997 р. // Комп'ютерна БД "Право".
14. Європейська Хартія Місцевого Самоврядування, прийнята 15 жовтня 1985 р. // Віче. – 1993 – № 6. – С. 33-39.
15. Загальна декларація прав людини, прийнята 10 грудня 1948 р. / М.Дженіс, Р.Кей, Е.Бредлі. Європейське право у галузі прав людини: джерела і

практика застосування. Пер. з англ. К.: “АртЕк”, 1997. – 624 с.

16. Загальна декларація прав народів, прийнята 4 липня 1976 р. // Комп’ютерна БД “Право”.

17. Конвенція про права дитини, прийнята 20 листопада 1989 р. // Комп’ютерна БД “Право”.

18. Конвенція про рівноправність громадян держави та іноземців і осіб без громадянства в галузі соціального забезпечення, прийнята 28 червня 1962 р. // Комп’ютерна БД “Право”.

19. Конвенція про скорочення випадків багатогромадянства та про військову повинність у випадку багатогромадянства, прийнята 6 травня 1963 р. // Комп’ютерна БД “Право”.

20. Конвенція про статус апатридів, прийнята 28 вересня 1954 р. // Комп’ютерна БД “Право”.

21. Конвенція про статус біженців, прийнята 28 липня 1951 р. // Комп’ютерна БД “Право”.

22. Конвенція щодо спрощеного порядку набуття громадянства громадянами держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав, прийнята 19 січня 1996 р. // Комп’ютерна БД “Право”.

23. Про Автономну Республіку Крим: Закон України від 17 березня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 11. – Ст. 69.

24. Про Адміністрацію Президента України: Указ Президента України від 14 грудня 1996 р. // Комп’ютерна БД “Право”.

25. Про біженців: Закон України від 21 червня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 47. – Ст. 250.

26. Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим: Закон України від 10 лютого 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 29. – Ст. 191.

19. Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів: Закон України від 6 квітня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 30-31 – Ст. 382.

20. Про вибори народних депутатів України: Закон України від 25 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 27-28. – Ст. 336.

21. Про вибори Президента України: Закон України від 5 березня 1999 р. (в ред. від 18 березня 2004 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 14. – Ст. 81.

22. Про всеукраїнський та місцеві референдуми. Закон України від 3 липня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 33. – Ст. 445.

23. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 13. – Ст. 65.

24. Про загальне положення про міністерство, інший центральний орган державної виконавчої влади: Указ Президента України від 12 березня 1996 р. // Урядовий кур’єр. – 1996. – 28 березня. – № 58-59.

25. Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим: Закон України від 23 грудня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – №

5-6. – Ст. 43.

26. Про зміни у структурі центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 15 грудня 1999 р. // Урядовий кур'єр. – 1999. – 17 грудня. – № 237.

27. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 16 травня 2008 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 25. – Ст. 241.

28. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.

29. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20-21. – Ст. 190.

30. Про мови в Українській РСР: Закон Української РСР від 28 жовтня 1989 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1989. – № 45. – Ст. 631.

31. Про національні меншини в Україні: Закон України від 25 червня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 36. – Ст. 529.

32. Про об'єднання громадян: Закон України від 16 червня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України 1992. – № 34. – Ст. 504.

33. Про органи самоорганізації населення: Закон України від 11 липня 2001 р. // Офіційний вісник України. – 2001. – № 32. – Ст. 1449.

34. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 23. – Ст. 118.

35. Про правовий статус іноземців: Закон України від 4 лютого 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 23. – Ст. 161.

36. Про правонаступництво України: Закон України від 12 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 46. – Ст. 617.

37. Про проголошення незалежності України: Постанова Верховної Ради УРСР від 24 серпня 1991 року // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 38. – Ст. 502.

38. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 5 березня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 35. – Ст. 237.

39. Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування: Закон України від 15 липня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 38. – Ст. 249.

40. Про Рахункову палату: Закон України від 11 липня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 24. – Ст. 137.

41. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23 квітня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 25. – Ст. 283.

42. Про систему центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 15 грудня 1999 р. // Урядовий кур'єр. – 1999. – 17 грудня. – № 237.

43. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 7 червня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 33. – Ст. 175.

44. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11 липня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 40. – Ст. 290.

45. Про статус народного депутата України: Закон України від 17 листопада 1992 р. у редакції Закону від 22 березня 2001 р. // Відомості

Верховної Ради України. – 2001. – № 42. – Ст. 212.

46. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Закон України від. 23 грудня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 20. – Ст. 99.

47. Про Центральну виборчу комісію: Закон України від 17 грудня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 5. – Ст. 17.

48. Регламент Верховної Ради України: Постанова Верховної Ради України від 27 липня 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 35. – Ст. 339.

ТЕМА: Міжнародне право

ПЛАН

1. Поняття міжнародного права як галузі права.
2. Міжнародне публічне і міжнародне приватне право.
3. Юридична природа основних принципів міжнародного права.
4. Суб'єкти міжнародного права.
5. Поняття і види міжнародних організацій.
6. Поняття і підстави міжнародно-правової відповідальності.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

У **першому питанні** необхідно визначити сутність міжнародного права як галузі права, його специфіку та місце в системі права, встановити співвідношення між міжнародним та внутрішньодержавним (національним) правом, охарактеризувати предмет і методи міжнародного права, проаналізувати поняття та зміст міжнародних відносин. При розкритті питання щодо процесу входження норм міжнародного права в національне законодавство особливу увагу слід приділити сутності імплементації та трансформації.

Розкриття **другого питання** потребує встановлення співвідношення між двома складовими міжнародного права – міжнародним публічним та міжнародним приватним правом. Порівняння, зокрема, проводиться за наступними критеріями: суб'єкти, об'єкти, джерела, методи правового регулювання, види відповідальності, сфера дії.

У **третьому питанні** необхідно дати визначення основних принципів міжнародного публічного права та розкрити їх зміст.

Четверте питання присвячено визначенню статусу суб'єктів міжнародного публічного права. Необхідно розкрити поняття та види суб'єктів міжнародного публічного права: держави, нації і народності, що борються за своє національне визволення і створення власної національної держави, міжнародні міждержавні організації, специфічні державоподібні утворення (раніше це були так звані “вільні міста” – Венеція, Гамбург, Данциг та ін.; у наш час – місто-держава Ватикан, а також державоподібні суб'єкти – Монако,

Сан-Марино тощо). Також необхідно визначити сутність міжнародної правосуб'єктності (правоздатності та дієздатності).

У **п'ятому питанні** слід розкрити поняття міжнародної організації як суб'єкта міжнародного публічного права, визначити їх специфічні ознаки (риси), дати класифікацію міжнародних організацій (їх поділ на міжнародні міжурядові організації міжнародні неурядові організації) та визначити їх види всередині кожного з видів міжнародних організацій.

У **шостому питанні** необхідно визначити поняття і підстави міжнародно-правової відповідальності, суб'єктів такої відповідальності, її принципів. Також необхідно зупинитися на розкритті поняття міжнародного правопорушення, охарактеризувати його види. Особливу увагу слід приділити проблемам видів (політична і матеріальна) і форм міжнародно-правової відповідальності (зокрема, серед форм політичної відповідальності зупинитися на розкритті сутності сатисфакції та ресторації; при характеристиці матеріально відповідальності розкрити такі її форми як репарації, реституції і субституції). В цьому питанні також розкривається поняття та види міжнародно-правових санкцій (зокрема, реторсій і репресалій, серед останніх визначити сутність ембарго та види поличних репресалій).

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Джерелами міжнародного права є:

- а) міжнародні договори;
- б) міжнародні звичаї;
- в) прецеденти;
- г) національне законодавство.

2. Якої з перерахованих концепцій співвідношення міжнародного і національного права дотримується Україна:

- а) дуалістичний підхід;
- б) моністична концепція примату внутрішньодержавного права над міжнародним;
- в) моністична концепція примату міжнародного права над внутрішньодержавним;
- г) принцип рівності.

3. Міжнародне публічне право та міжнародне приватне право співвідносяться між собою наступним чином:

- а) міжнародне приватне право є інститутом міжнародного публічного права;
- б) міжнародне право є інститутом міжнародного приватного права;
- в) міжнародне приватне право та міжнародне публічне право – поняття рівнозначні;
- г) це самостійні галузі права.

4. Організація Об'єднаних Націй за колом учасників є міжнародною організацією:

- а) універсальною;

- б) регіональною;
- в) субрегіональною;
- г) міжрегіональною.

5. Рада Європи є міжнародною організацією:

- а) універсальною;
- б) регіональною;
- в) субрегіональною;
- г) міжрегіональною.

6. Суб'єктами міжнародно-правової відповідальності є:

- а) держави;
- б) народи і нації;
- в) міжнародні організації;
- г) фізичні та юридичні особи.

7. Не вважаються міжнародними правопорушеннями:

- а) недружній акт;
- б) міжнародний злочин;
- в) міжнародні делікти;
- г) злочини міжнародного характеру.

8. Міжнародними правопорушеннями є:

- а) міжнародні делікти;
- б) недружні акти;
- в) спірні ситуації;
- г) злочинні проступки фізичних осіб проти міжнародного права.

9. Формами міжнародної політичної відповідальності є:

- а) сатисфакція;
- б) репарація;
- в) реституція;
- г) субституція.

10. Формами міжнародної матеріальної відповідальності є:

- а) репарація;
- б) сатисфакція;
- в) реституція;
- г) форми обмеження суверенітету.

11. Формами репресалій є:

- а) ембарго;
- б) бойкот;
- в) самооборона;
- г) санкції збройного характеру.

12. Політичними формами репресалій є:

- а) ембарго;
- б) бойкот;
- в) денонсація;
- г) невизнання.

13. За загальним правилом задля інвестиційної та іншої господарської діяльності іноземцям в Україні надається:

- а) спеціальний правовий режим;
- б) режим найбільшого сприяння, за винятками, встановленими законодавством України і міжнародними угодами;
- в) національний правовий режим.

14. Міжнародні правила уніфікованого тлумачення торгових термінів мають назву:

- а) УНІДРУА;
- б) ІНКОТЕРМС;
- в) ЗУП;
- г) ЮНСІТРАЛ.

15. Шлюби громадян України з іноземцями а також шлюби між іноземцями, реєструються в Україні:

- а) за законодавством країни громадянства чоловіка;
- б) за законодавством країни громадянства дружини;
- в) за законодавством України;
- г) застосовуються норми правової системи за вибором сторін шлюбного договору.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Держава А. зробила масовану повітряну атаку по об'єктах, що перебувають на території держави Б. Кваліфікувавши дії держави А, як акт агресії і удавшись до самооборони, держава Б знищила авіабазу на території держави А.

Визначите правомірність дій держав стосовно до принципу незастосування сили або погрози силою.

Завдання 2. У квітні 1996 р. США виразили свою рішучу незгоду із приводу співробітництва Китаю і Ірану в області атомної енергетики. Китай направив своїх фахівців для участі в будівництві нового заводу по переробці уранової руди в Ірані. На думку США, Іран зможе за допомогою цього заводу одержати радіоактивні матеріали для ядерної зброї.

Незважаючи на те що Китай і Іран повідомили МАГАТЕ про свої плани й погодилися допускати на створюваний завод міжнародних інспекторів, США почало кампанію з надання тиску на Китай з метою змусити його відмовитися від проекту.

Чи є дії США порушенням принципу невтручання у внутрішні справи держави?

Завдання 3. На початку 1980 р. США сконцентрували велику військово-морську ескадру, що складалася з 30 кораблів, у берегів Перської затоки з метою натиснути на Іран, де як заручники були затримані 52 американських дипломата. Крім цього, США загрожували піддати Іран мінній блокаді, здійснити бомбардування його території, оголосити військово-морську блокаду, висадити десант.

Кваліфікуйте дії США. Чи є вони порушенням сучасного міжнародного права і режиму застосування міжнародно-правових санкцій?

Завдання 4. У будинку генконсульства України в м. Тюмені спалахнула пожежа. Компетентні органи звернулися в консульство із проханням дозволити гасіння пожежі. У консульстві відповіли, що глава консульства відсутній, а тільки він може ці питання вирішувати.

Через якийсь час, так і не одержавши згоди, пожежні приступили до гасіння пожежі, оскільки виникла погроза знищення інших будинків, що перебувають поблизу.

Дайте правову оцінку даному факту, використовуючи для цього норми міжнародного права: зрівняйте положення Віденської конвенції про консульські зносини 1963 р. і Консульської конвенції між Російською Федерацією та Україною.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1. Міжнародні відносини і міжнародне право.
2. Історія міжнародного права і його науки.
3. Суть, джерела і система міжнародного права. Співвідношення міжнародного і державного права.
4. Суб'єкти міжнародного права.
5. Основні принципи міжнародного права. Право міжнародних договорів.
6. Міжнародні організації.
7. Міжнародні конференції.
8. Відповідальність в міжнародному праві.
9. Права людини і міжнародне право.
10. Міжнародна співпраця у боротьбі зі злочинністю.
11. Міжнародно-правові способи вирішення міжнародних суперечок.
12. Міжнародне право в період озброєних конфліктів.
13. Поняття міжнародного приватного права.
14. Суб'єкти міжнародного приватного права.
15. Джерела міжнародного приватного права.
16. Основні поняття міжнародного приватного права. Питання власності.
17. Правове регулювання торгівельно-економічних відносин.
18. Правове регулювання міжнародних перевезень.
19. Міжнародні розрахунки. Міжнародні кредитні відносини.
20. Спадкове право (міжнародне право).
21. Сімейне право (міжнародне право).
22. Міжнародний цивільний процес. Поняття міжнародної підсудності.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. М.О. Баймуратов. Міжнародне публічне право: підручник. – Х: Одісей, 2008. – 704 с.
2. Баскин Ю.Я., Фельдман Д.И. История международного права. – М., 1990.

3. Богуславский М. М. Международное частное право: Учебник. Изд. 2. – М., 1997.
4. Буткевич В.Г. Соотношение внутригосударственного и международного права. – К., 1981.
5. Гаверовский А.С. Имплементация норм международного права. – К., 1980.
6. Георгіца А.З., Чикурлій С.О. Міжнародне публічне право: навчально-методичний посібник. – Чернівці, 2002.
7. Дахно І. І. Міжнародне приватне право. Навчальний посібник 2-ге, видання, стереотипне. – К., 2004.
8. Лукашук И.И. Источники международного права. – М., 1966.
9. Лукашук И.И. Нормы международного права в международной нормативной системе. – М., 1997.
10. Попов А. А. Международное частное право. – Х.: РА, 1998. – 220 с.
11. Попов А. А. Международное частное право: учеб. пособие,- 2-е изд. доп. и перераб. – Х.: Каравелла, 2000. – 244 с.
12. Міжнародне приватне право. Актуальні проблеми / За ред. проф. А. Довгерта. – К.: Укр. центр правничих студій, 2001. – 334 с.
13. Тускоз Ж. Міжнародне право. – К., 1998.
14. Фединяк Г.С. Міжнародне приватне право. Курс вибраних лекцій. – К., 1997.
15. Фединяк Г. С., Фединяк Л. С. Міжнародне приватне право: підручник. — К.: Атіка, 2003.
16. Черкес М.Ю. Міжнародне право: підручник. – К.: Знання, 2003. – 292с.
17. Черниченко С.В. Международное право: современные теоретические проблемы. – В 2-х т. – М., 1993.
18. Юлдашев О. Х. Міжнародне приватне право: теоретичні та прикладні аспекти. – Київ, 2004.
19. Статут ООН, прийнятий на XXV сесії Генеральної Асамблеї ООН у 1970 р.
20. Заключний акт Наради з безпеки і співробітництва в Європі (НБСЄ), підписаний в Гельсінкі 1 серпня 1975 р.
21. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 року № 2709-IV// Відомості Верховної Ради України. – 2005 р. – № 32. – Ст. 422.
22. Віденська конвенція про право договорів між державами і міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями від 21 березня 1986 р.

ТЕМА: Основи трудового права України

План

1. Предмет, метод, принципи, функції, система, джерела трудового права. Суб'єкти трудового права.

2. Трудовий договір: поняття, зміст, форма, підстави припинення.
3. Робочий час та час відпочинку.
4. Правове регулювання дисципліни праці на підприємствах, установах, організаціях.
5. Матеріальна відповідальність сторін трудового договору.
6. Індивідуальні трудові спори: поняття, види та порядок вирішення.

В **першому питанні** слід визначити сутність трудового права як галузі права, визначивши його предмет і метод; особливу увагу звернути на поняття та правовий статус суб'єктів трудового права.

Друге питання присвячено одному з вагоміших інститутів трудового права – трудовому договору, вивчення якого потребує детального ознайомлення із розділом 3 Кодексу законів про працю України. Слід звернути увагу на порядок укладання та зміст трудового договору, а також окреслити підстави припинення трудового договору; з'ясувати порядок оформлення звільнення і проведення розрахунку, виплати вихідної допомоги.

При вивченні **третього питання** передусім потрібно звернути увагу на чітке і правильне визначення правових понять робочого часу та часу відпочинку; детально зупинитися на нормах і видах робочого часу; схарактеризувати види часу відпочинку, а також ознайомитись з порядком надання відпусток в Україні.

В **четвертому питанні** слід надати поняття трудової дисципліни за трудовим правом, розкрити її зміст та значення в сучасних умовах; необхідно добре засвоїти порядок застосування, оскарження і зняття дисциплінарних стягнень, передбачених ст.ст. 147-151 КЗпП.

У **п'ятому питанні** слід з'ясувати поняття матеріальної відповідальності, її відмінності від цивільно-правової майнової відповідальності; окреслити підстави та порядок притягнення працівників до матеріальної відповідальності; проаналізувати чинний порядок покриття шкоди, заподіяної працівником.

У **шостому питанні** необхідно визначити поняття трудових спорів, причини їх виникнення; надати класифікацію трудових спорів за різними критеріями; проаналізувати поняття підвідомчості трудових спорів; з'ясувати порядок їх розгляду.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1. Колективні договори і угоди
2. Основи правового регулювання зайнятості населення
3. Право громадян на працевлаштування.
4. Поняття форми і організація працевлаштування.
5. Організація охорони праці на підприємстві.
6. Нагляд і контроль за дотриманням законодавства про працю і правил з охорони праці
7. Індивідуальні трудові спори і порядок їх вирішення.

8. Колективні трудові спори: поняття та порядок вирішення.
9. Міжнародно-правове регулювання праці
10. Державна служба зайнятості, її права і обов'язки.
11. Правове регулювання оплати праці.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Петров уклав трудову угоду з адміністрацією стадіону “Спартак”, за якою його бригада зобов'язалася привести до належного порядку футбольне поле. Робота тривала 10 днів. Після закінчення роботи під час розрахунку Петров зажадав виплатити всім членам бригади винагороду за надурочні роботи. Адміністрація відмовилася, посилаючись на те, що хоч Петров і зазначався в договорі бригадиром, однак склад і навіть прізвища членів бригади в договорі не були вказані.

Як вирішити спір між Петровим і адміністрацією стадіону? Яка природа відносин, що виникли?

Завдання 2. При розгляді трудового спору в суді про стягнення заробітної плати за 4-місячний період роботи зварника Давидова з ПП «Вест», було встановлено, що його прийняття на роботу не було належним чином оформлено, зокрема не було наказу. Заробітна плата документально не нараховувалася. Необхідно встановити, коли саме Давидова вступив у трудові відносини з МП “Вест”.

Вирішить спір. Які правові наслідки неправильного оформлення прийняття на роботу?

Завдання 3. Слюсар Кисельов був переміщений з ремонтного цеху судноремонтного заводу в механічний цех. Кисельов відмовився приступити до роботи, оскільки на новому робочому місці у нього зменшився розмір заробітної плати. Директор заводу в обґрунтування правомірності такого переміщення послався на ч. 2 ст. 32 КЗпП України, яка передбачає можливість переміщення працівника без його згоди на тому ж підприємстві на інше робоче місце у межах спеціальності, кваліфікації чи посади, обумовленої трудовим договором.

Дайте правову оцінку ситуації.

Завдання 4. Сорокін був звільнений з роботи за п. 3 ст. 40 КЗпП України за систематичне порушення трудової дисципліни, оскільки протягом року на нього було накладено два дисциплінарних стягнення.

У суді, куди він звернувся з позовом про поновлення на роботі, було встановлено, що ніяких письмових пояснень до накладення стягнень адміністрація від нього не зажадала. Крім того, профспілковий орган не давав згоди на звільнення.

Що розуміється під систематичним невиконанням трудових обов'язків? Чи підлягає Сорокін поновленню на роботі? Вирішить справу.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Які відносини є предметом трудового права?

- а) будь-які відносини, пов'язані з працею;
- б) тільки індивідуальні трудові відносини;
- в) індивідуальні й колективні трудові відносини.

2. Законодавство про працю регулює трудові відносини:

- а) тільки на державних підприємствах;
- б) між фізичною особою (роботодавцем) і працівником;
- в) усіх підприємств незалежно від форм власності, а також між фізичними особами – підприємцями та найманими працівниками.

3. Трудова правосуб'єктність настає по досягненню працівником:

- а) 16 віку;
- б) 18 віку;
- в) 21 віку.

4. Трудовий договір – це:

- а) угода між працівником і роботодавцем;
- б) домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків;
- в) нормативно-правовий акт який приймається Кабінетом Міністрів та затверджується Президентом.

5. В якій формі укладається трудовий договір з роботодавцем – фізичною особою?

- а) в усній формі;
- б) в письмовій формі;
- в) в будь-якій формі за угодою сторін.

6. Загальний строк випробування становить:

- а) не більше одного місяця;
- б) не більше трьох місяців;
- в) не більше шести місяців.

7. Суб'єктами трудових правовідносин є:

- а) трудовий колектив;
- б) працівник;
- в) профспілка;
- г) власник підприємства, установи, організації;
- д) інспектор ДАІ;
- е) податкова служба;
- є) прокуратура.

8. В який строк працівники мають бути попередженими про наступне вивільнення?

- а) не пізніше ніж за місяць;
- б) не пізніше ніж за тиждень;
- в) не пізніше ніж за два місяці.

9. Чи допускається звільнення працівника з ініціативи власника або уповноваженого ним органу в період перебування працівника у відпустці?

- а) не допускається взагалі;
- б) допускається;

в) допускається у випадку повної ліквідації підприємства.

10. В який строк працівник повинен повідомити про розірвання трудового договору за власним бажанням?

- а) за два тижні;
- б) за один місяць;
- в) за два місяці.

11. До часу відпочинку належать:

- а) прогул;
- б) вихідні дні;
- в) святкові і неробочі дні;
- г) невихід на роботу через хворобу.

12. Назвіть види загальних дисциплінарних стягнень:

- а) ув'язнення;
- б) штраф;
- в) догана;
- г) попередження;
- д) конфіскація майна;
- є) звільнення.

13. Індивідуальні трудові спори розглядаються:

- а) комісіями по трудових спорах;
- б) господарськими судами;
- в) місцевими судами;
- г) апеляційними судами.

14. Які із зазначених випадків не є підставами притягнення до повної матеріальної відповідальності:

- а) шкоди завдано працівником, який перебував у нетверезому стані;
- б) шкоди завдано не при виконанні трудових обов'язків;
- в) керівники підприємств та їх заступники, керівники структурних підрозділів та їх заступники не притягаються до відповідальності при заподіянні шкоди підприємству зайвими грошовими виплатами, неправильною постановкою обліку та зберігання матеріальних чи грошових цінностей, невжиттям необхідних заходів щодо запобігання простоям тощо;

г) шкоди завдано нестачею, умисним знищенням або умисним зіпсуттям матеріалів, напівфабрикатів, виробів (продукції), у тому числі й при їх виготовленні, інструментів, вимірювальних приладів, спецодягу та інших предметів, виданих підприємством працівнику в користування?

15. В який термін працівник має право звернутись до суду у справі про звільнення?

- а) в тримісячний строк з дня, коли він дізнався або повинен був дізнатися про своє звільнення;
- б) в місячний строк з дня вручення йому копії наказу або з дня видачі трудової книжки.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – с. 380-418.
2. Кодекс законів про працю України з постатейними матеріалами. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 1040 с.
3. Закон України “Про зайнятість населення” // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 14. – Ст. 170.
4. Закон України “Про охорону праці” // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 46. – Ст. 668.
5. Закон України “Про колективні договори і угоди” // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 36. – ст. 362.
6. Закон України “Про державну службу” // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 57. – Ст. 49.
7. Закон України “Про оплату праці” // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 17. – Ст. 121.
8. Закон України “Про відпустки” // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 2. – Ст. 4.
9. Карпенко Д.О. Трудове право України: Курс лекцій. – К.: МАУП, 1999. – 246 с.
10. Короткін В.Г. Трудове право: прийняття на роботу і звільнення. – К.: МАУП, 1999. – 88 с.
11. Прокопенко В.І. Трудове право України. – Харків: Консум, 1998. – 360 с.
12. Трудове право України. Курс лекцій / За ред. П.Д. Пилипенка. – Львів: Вільна Україна, 1996. – 286 с.
13. Трудове право України. Підручник / За ред. Н.Б. Болотіної, Г.І. Чанишевої. – К.: Т-во “Знання”, 2001. – 564 с.
14. Прилипко С.М., Ярошенко О.М. Трудове право: підручник. – Х.: Видавець ФО-П Вапнярчук Н.М., 2008. – 664 с.

ТЕМА: Основи цивільного та сімейного права України.

ПЛАН

1. Поняття, зміст і види цивільних правовідносин.
2. Суб’єкти цивільних правовідносин.
3. Право власності, його конституційний захист.
4. Поняття, форма та види цивільно – правових договорів.
5. Спадкування за законом та заповітом.
6. Поняття та зміст шлюбу.
7. Особисті та майнові права та обов’язки подружжя.
8. Умови визнання шлюбу недійсним.
9. Поняття та порядок припинення шлюбу.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

При вивченні теми з основ цивільного та сімейного права України студенти повинні **в першому питанні** вміти характеризувати поняття галузі права, правильно тлумачити положення норм Конституції України, Цивільного та Сімейного кодексу України; застосовувати норми діючого законодавства під час вирішення конкретних питань, вміти його використовувати на практиці, знати принципи цивільного права України, джерела цивільного права України, поняття та структуру правовідносин.

У другому питанні вміти розрізняти цивільну правоздатність та дієздатність, характеризувати поняття юридичної особи як суб'єкта цивільного права; давати характеристику об'єктам цивільних правовідносин.

При вивченні **третього питання** особливу увагу слід приділяти праву власності: поняттю та змісту, знати форми власності, у який спосіб здійснюється захист права власності.

Вивчаючи **четверте питання** теми, студенти повинні вміти характеризувати та розрізняти цивільно-правові договори, знати їх види та цивільно-правове значення.

Розглядаючи **п'яте питання**, необхідно звернути увагу на вивчення спадкового права, розглянути спадкування за заповітом та за законом.

Вивчаючи **шосте питання**, студенти повинні знати загальну характеристику сімейного права як галузі, характеризувати поняття шлюбу, знати зміст, порядок, умови та місце його реєстрації, вміти скласти шлюбний договір, знати, які умови він включає.

При вивченні **сьомого питання** необхідно знати й розрізняти особисті та майнові права та обов'язки подружжя, а також визначати, які виникають правовідносини між батьками та дітьми, за яких умов здійснюється опіка та піклування над дітьми.

Розглядаючи **восьме та дев'яте питання** теми, студенти повинні знати умови, за яких шлюб визнається недійсним, та який порядок розірвання шлюбу.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Назвіть відносини, які регулює Цивільний кодекс України:

- а) особисті немайнові;
- б) соціально-економічні;
- в) майнові;
- г) господарські.

2. Правосуб'єктність складається з:

- а) правоздатності і дієздатності;
- б) дієздатності і угодоздатності;
- в) деліктоздатності і правоздатності;
- г) дієздатності і деліктоздатності.

3. Назвіть суб'єкти цивільно-правових відносин:

- а) фізична особа;
- б) юридична особа;
- в) держава;

г) правильні всі відповіді.

4. Цивільна правоздатність - це...

а) здатність мати цивільні права та обов'язки;

б) здатність володіти, користуватися, розпоряджатися майном;

в) здатність своїми діями набувати для себе цивільні права і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки;

г) здатність самостійно відповідати за свої вчинки.

5. Категорією юридична особа охоплюються:

а) підприємство;

б) адвокат;

в) організація;

г) підприємець;

д) установа;

є) особа, що має юридичну освіту.

6. Суд може обмежити цивільну дієздатність фізичної особи в наступних випадках:

а) якщо вона страждає на психічний розлад;

б) якщо вона досягла дев'яносторічного віку;

в) якщо вона зловживає спиртними напоями, чим ставить себе, свою сім'ю, осіб, що знаходяться на її утриманні, у важке матеріальне становище;

г) якщо вона позбавлена волі за вчинення злочину.

7. Визначте об'єкти цивільно-правових відносин:

а) результати інтелектуальної творчості;

б) дії;

в) події;

г) особисті немайнові блага.

8. Вкажіть, які з названих правочинів є односторонніми:

а) міна;

б) заповіт;

в) позика;

г) дарування.

9. Назвіть юридичні події:

а) укладення договору;

б) землетрус;

в) рятування особою державного майна;

г) повінь.

10. В Україні існують наступні форми власності:

а) приватна;

б) особиста;

в) державна;

г) регіональна;

д) комунальна;

е) колективна;

є) місцева.

11. Основним джерелом сімейного права України є:

- а) Сімейний Кодекс України;
- б) Конституція України;
- в) Закон України «Про власність»;
- г) Постанова Кабінету міністрів;
- д) Цивільний Кодекс України.

12. Вкажіть зайве в переліку умов укладення шлюбу згідно з чинним законодавством України:

- а) досягнення особою шлюбного віку;
- б) наявність повної середньої освіти;
- в) не перебування особи в шлюбі;
- г) вільна згода особи.

13. Об'єктами права спільної сумісної власності подружжя можуть бути:

- а) предмети побуту; доходи внесені одним із подружжя до сімейного бюджету;
- б) подарунки, отримані від батьків або друзів; майно, що перебуває у користуванні подружжя, але власник якого ще остаточно не визначений;
- в) заробітна плата, пенсії, стипендії; майно, що набуто за час сумісного проживання без реєстрації шлюбних відносин; майно, отримане у спадщину одним із подружжя до реєстрації шлюбу; речі, знайдені під час археологічних розкопок;
- г) майно, що було отримане у спадщину одним із подружжя після реєстрації шлюбу; речі для професійних занять, придбані за час шлюбу.

14. Підставами припинення шлюбу слід вважати:

- а) смерть одного із подружжя;
- б) розірвання шлюбу або у разі смерті одного з подружжя;
- в) смерть одного із подружжя, внаслідок розірвання шлюбу або у разі оголошення одного із подружжя померлим;
- г) всі вищезазначені варіанти.

15. Особі, яка досягла віку чотирнадцяти років може бути надане право на шлюб:

- а) за рішенням суду у випадку, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам;
- б) тільки за згодою батьків;
- в) після написання нею відповідної заяви до РАЦСу;
- г) не може бути надане взагалі.

16. Вкажіть шлюбний вік для чоловіків згідно сімейного законодавства:

- а) 17 років;
- б) 18 років;
- в) 20 років;
- г) 22 роки.

17. Хто уповноважений реєструвати укладення шлюбу?

- а) нотаріус;
- б) орган реєстрації актів цивільного стану;
- в) суд;

г) церква.

18. Визначте строк, після закінчення якого за загальним правилом реєструється шлюб осіб, які подали заяву:

- а) 15 днів;
- б) 1 місяць;
- в) 2 місяці;
- г) 3 місяці.

19. Батьки (за загальним правилом) зобов'язані утримувати дітей до досягнення ними:

- а) 15 років;
- б) 14 років;
- в) 18 років.

20. Види спадкування:

- а) за договором дарування;
- б) за заповітом;
- в) за рішенням суду;
- г) за законом.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. 15 травня 1995 року помер Овчаренко В.С. Після його смерті відкрилася спадщина, яка складалась з жилого будинку та допоміжної господарської будівлі. Дане майно перейшло у володіння сина Овчаренка В.В., який фактично прийняв спадщину. Після смерті спадкодавця син провів ремонтні роботи, в т.ч. збудував новий дах будинку, сплачував комунальні послуги. Проте Овчаренко В.В. у встановлений строк не звернувся до нотаріальних органів за одержанням свідоцтва про право на спадщину. Нотаріальна контора відмовила йому у видачі свідоцтва про право на спадщину.

1. Чому нотаріальна контора відмовила Овчаренку В.В. у видачі свідоцтва про право на спадщину?

2. Які юридичні дії слід зробити Овчаренку В.В., щоб отримати свідоцтво про право на спадщину?

Завдання 2. Подружжя Артемонових подало до органу РАЦСу спільну заяву про розірвання шлюбу за взаємною згодою. Орган РАЦСу прийняв заяву і зареєстрував у журналі.

1. Чому орган РАЦСу прийняв від подружжя заяву про розірвання шлюбу?

2. У яких випадках орган РАЦСу може розірвати шлюб?

3. Протягом якого терміну орган РАЦСу здійснить оформлення розлучення і видасть подружжю Артемонових свідоцтво про розірвання шлюбу?

Завдання 3. Громадянин Н. після авіакатастрофи, в яку він потрапив, частково втратив розум і за рішенням суду був визнаний недієздатним. Але через 5 років він вийшов з лікарні, почав працювати, ще через рік одружився.

Дружину він повідомив про рішення суду, але в РАЦСі про це нічого не сказав. Два роки по тому суд повернув дієздатність Н. Але ще через три роки дружина звернулася з позовом до суду про визнання шлюбу недійсним, мотивуючи це недієздатністю Н. при його укладенні.

1. Яке рішення має прийняти суд?
2. До якої галузі права відносяться дані правовідношення?

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1. Загальна характеристика цивільного законодавства України.
2. Здійснення цивільних прав і виконання цивільних обов'язків, меж їх здійснення.
3. Зміст і співвідношення цивільної правоздатності та дієздатності.
4. Порядок створення юридичних осіб та їх реєстрація.
5. Правоздатність та дієздатність юридичних осіб.
6. Зобов'язальне право.
7. Відповідальність за порушення зобов'язань та порядок їх припинення.
8. Спадкування за заповітом і виконання заповіту.
9. Спадкоємний договір, його зміст і значення.
10. Загальні принципи правового регулювання сімейних відносин.
11. Немайнові та майнові права й обов'язки чоловіків, батьків та дітей.
12. Правові основи попередження насильства в родині.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України. – Харків: Одисей, 2003. – 56 с.
2. Цивільний кодекс України. – Харків: Одисей, 2006. – 224 с.
3. Сімейний кодекс України. – Харків: Одисей, 2006. – 110с.
4. Правознавство: підручник / В.Ф. Опришко, Ф.П. Шульженко, С.І. Шимон та ін.; За заг.ред. В.Ф. Опришко, Ф.П. Шульженко. – К.: КНЕУ, 2003.
5. Правознавство: навчальний посібник / За ред. проф. П.Ф. Пилипенка // Львів “Новий Світ – 2000”, 2003 р.
6. В.В. Андрійчук, Б.А. Басе, О.О. Михайлов, Ж.Ю. Половникова Правознавство навчальний посібник. Київ: Видавничий Дім “Слово”, 2003 р.
7. В. В. Копейчиков Правознавство: навч. посібник / За ред. В. В. Копейчикова. – К.: Хрінком-Інтер, 2000. – 860 с.

ТЕМА: Основи фінансового та банківського права України

План

1. Поняття, предмет та джерела фінансового права.
2. Фінансово – правові відносини.
3. Бюджетне право, бюджетні правовідносини та їх суб'єкти.

4. Бюджетна система України та бюджетний устрій.
5. Бюджетний процес.
6. Поняття і предмет податкового права України.
7. Поняття податку та види податків.
8. Правові основи банківської діяльності.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

У першому питанні потрібно охарактеризувати поняття та предмет фінансового права України, систему фінансового права і систему фінансового законодавства, їх співвідношення; розкрити зміст функцій фінансового права та особливості методу регулювання фінансових правовідносин; визначити поняття джерел фінансового права, надати їх класифікацію, виділити особливості фінансово-правових норм.

У другому питанні необхідно надати визначення та класифікацію фінансових правовідносин, розкрити особливості їх структури (суб'єкти, об'єкти та зміст).

У третьому питанні потрібно охарактеризувати поняття бюджетного права, його місця в системі фінансового права, дати визначення поняття бюджетних правовідносин та їх особливостей, надати характеристику суб'єктів бюджетних правовідносин та їх повноважень. Особливу увагу слід приділити вивченню Бюджетного кодексу України, проаналізувати його зміст.

У четвертому питанні необхідно розкрити зміст понять бюджетна система та бюджетний устрій та зробити їх порівняльну характеристику; надати визначення категорій бюджет, місцевий бюджет, бюджет місцевого самоврядування, зведений бюджет, доходи бюджету, видатки бюджету, фінансування бюджету; надати характеристику основних принципів бюджетної системи та порядок їх застосування.

У п'ятому питанні охарактеризувати процедуру складання, розгляду та затвердження бюджетів; розкрити стадії бюджетного процесу, а саме: складання проектів бюджетів; розгляд і прийняття закону про Державний бюджет України, рішень про місцеві бюджети; виконання бюджету; підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішень щодо нього.

У шостому питанні потрібно охарактеризувати поняття податкового права, його місця в системі фінансового права, дати визначення поняття податкових правовідносин та їх особливостей. Особливу увагу слід приділити вивченню Закону України "Про систему оподаткування", проаналізувати його зміст.

У сьомому питанні необхідно розкрити зміст податкової системи України, дати визначення понять податку і збору (обов'язкового платежу), провести їх порівняння, визначити основні ознаки та елементи податку, надати класифікацію податків і зборів (обов'язкових платежів) в Україні.

У восьмому питанні потрібно охарактеризувати правове регулювання банківської діяльності на території України; особливу увагу слід приділити вивченню Законів України "Про банки і банківську діяльність" та "Про

національний банку України”, проаналізувати їх зміст; визначити особливості правового статусу і основні функції Національного банку України та комерційних банків; розкрити правові основи проведення банківських операцій.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Сукупність фінансово-правових норм, що регулюють фінансові відносини, які виникають унаслідок бюджетної діяльності, тобто утворення, розподілу, використання коштів державного та місцевих бюджетів, мають назву:

- а) бюджетне законодавство;
- б) бюджетне право;
- в) бюджетні асигнування;
- г) бюджетні зобов'язання.

2. Елементами, з яких складається бюджетна система в Україні, є:

- а) бюджети областей;
- б) Державний бюджет України;
- в) бюджет АР Крим;
- г) всі відповіді правильні.

3. Парламентські слухання з питань бюджетної політики на наступний бюджетний період у Верховній Раді відбуваються не пізніше:

- а) першого квітня;
- б) першого травня;
- в) першого червня;
- г) першого липня.

4. Суб'єктами бюджетних правовідносин є:

- а) виконавчі органи держави;
- б) Президент України;
- в) Україна як держава;
- г) фізичні особи – громадяни України.

5. Друге читання проекту закону про Державний бюджет завершується не пізніше:

- а) 20 серпня;
- б) 20 вересня;
- в) 20 жовтня;
- г) 20 листопада.

6. Державне казначейство закриває всі рахунки, відкриті в поточному бюджетному періоді:

- а) наприкінці робочого дня;
- б) наприкінці робочого тижня;
- в) наприкінці місяця;
- г) 31 грудня.

7. Бюджетна система України базується на принципах:

- а) обґрунтованості;
- б) субсидіарності;

- в) демократизму;
- г) ефективності.

8. Платниками податків і зборів в Україні є:

- а) фізичні особи;
- б) лише громадяни України та юридичні особи;
- в) юридичні особи;
- г) державні податкові органи.

9. До загальнодержавних податків і зборів належать:

- а) плата за землю;
- б) збір на обов'язкове соціальне страхування;
- в) ринковий збір;
- д) податок на доходи фізичних осіб.

10. Об'єктами оподаткування є:

- а) майно фізичних осіб;
- б) природні ресурси;
- в) вартість робіт;
- г) всі відповіді правильні.

11. Податкова система України базується на принципах:

- а) компетенції;
- б) пропорційності;
- в) демократизму;
- г) рівності.

12. Яка відповідальність настає за порушення податкового законодавства:

- а) кримінальна;
- б) дисциплінарна;
- в) адміністративна;
- г) цивільно-правова;
- д) конституційна.

13. Податок – це...

- а) добровільний внесок до державного фонду;
- б) обов'язків внесок до бюджету відповідного рівня чи державного фонду;
- в) добровільний внесок до недержавного фонду;
- г) перерахування коштів до державного фонду.

14. До прямих податків належать:

- а) мито;
- б) податок на промисел;
- в) державне мито;
- г) податок на прибуток підприємств.

15. Банківська система України є:

- а) багаторівневою;
- б) дворівневою;
- в) трирівневою;
- г) однорівневою.

16. Основною функцією Національного банку України є:

- а) координувати діяльність банківської системи;

- б) організувати міжбанківські розрахунки;
- в) монопольно випускати гроші в обіг;
- г) забезпечувати стабільність грошової одиниці в Україні.

17. Функціями банків є:

- а) кредитування суб'єктів господарської діяльності;
- б) стягнення податків і зборів;
- в) накладення санкцій за порушення законодавства про банки і банківську діяльність;
- г) здійснення валютних операцій.

18. Національний банк України підзвітний:

- а) Прем'єр-міністрові України;
- б) Верховній Раді України;
- в) Кабінету Міністрів України;
- г) Президентові України.

19. Національний банк України подає до Верховної Ради України та Кабінету Міністрів проект основних засад грошово-кредитної політики на наступний бюджетний період та проект кошторису доходів і видатків Національного банку до:

- а) першого квітня;
- б) першого травня;
- в) першого червня;
- г) першого липня.

20. Система всіх упорядкованих певним чином нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері банківської діяльності, має назву:

- а) банківське законодавство;
- б) банківське право;
- в) банківська справа;
- г) банківська операція.

21. Урегульована нормами права сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, що побудована з урахуванням економічних відносин, державного й адміністративно-територіального устрою, має назву:

- а) бюджетне законодавство;
- б) бюджетне право;
- в) бюджетні асигнування;
- г) бюджетна система.

22. Закон про Державний бюджет приймається Верховною Радою України до:

- а) першого вересня;
- б) першого жовтня;
- в) першого листопада;
- г) першого грудня.

23. Яке з наведених нижче повноважень не визначене Законом України "Про систему оподаткування" як обов'язок платника:

- а) ведення бухгалтерського обліку, складання звітності про фінансово-господарську діяльність, забезпечення її зберігання;

б) подання до державних податкових органів та інших державних органів декларації, бухгалтерської звітності та інших документів й відомостей, пов'язаних зі сплатою та обчисленням податків і зборів;

в) подання до державних податкових органів документів, що підтверджують право на пільги з оподаткування;

г) сплатення належних сум податків і зборів.

24. Плата фізичної особи за послуги, що надаються їй територіальною громадою, на території якої така фізична особа має податкову адресу, є:

а) комунальним платежем;

б) орендною платою;

в) місцевим збором;

г) податком з доходів фізичної особи.

25. Учасниками бюджетного процесу є органи та посадові особи, які наділені бюджетними:

а) асигнуваннями;

б) запитами;

в) зобов'язаннями;

г) повноваженнями.

26. Загальну організацію та управління виконанням державного бюджету покладено на:

а) Верховну Раду України;

б) Рахункову палату;

в) Кабінет Міністрів України;

г) Міністерство фінансів України;

д) Державне казначейство.

27. Річний звіт про виконання закону про Державний бюджет України подається Кабінетом Міністрів України до Верховної Ради України не пізніше:

а) першого квітня;

б) першого травня;

в) першого червня;

г) першого липня;

д) першого серпня.

28. Загальнодержавним збором є:

а) збір за видачу ордера на квартиру;

б) курортний збір;

в) збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі;

г) акцизний збір;

д) збір з власників собак.

29. Міжбюджетний трансферт на вирівнювання доходної спроможності бюджету, який його отримує, має назву:

а) дотація вирівнювання;

б) субвенція;

в) субсидія;

г) державний кредит.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Міський голова м. Запоріжжя уклав угоду з відомою будівельною організацією щодо реконструкції останнього доріг міста. Для фінансування витрат він запропонував міській раді взяти кредит в одній з кредитних установ міста-побратима в Німеччині. Чи-мають право органи місцевого самоврядування м. Запоріжжя на таке зовнішнє запозичення?

Завдання 2. Державна адміністрація у місті Т. прийняла рішення про необхідність суттєвого поповнення місцевого бюджету. З цією метою вона встановила у місті новий податок: податок з реклами. Чи є правомірними дії державної адміністрації?

Завдання 3. Громадянка К., яка займалась підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи, умисно ухилялась від сплати податків. Як наслідок, до бюджету не надійшла сума, яка в 3500 разів перевищувала встановлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Яка відповідальність передбачена за це діяння? Чи будуть застосовані до громадянки К. фінансові санкції?

Завдання 4. За договором постачання кондитерська фабрика отримала від маслозаводу сировину для виробництва кондитерських виробів і поставила їх до магазину. До бюджету кондитерська фабрика сплатила податки, а до державних позабюджетних фондів – страхові внески. Своім працівникам фабрика сплатила заробітну плату та премію за четвертий квартал року, а банку повернула кредит та сплатила проценти. В які правовідносини вступає кондитерська фабрика і в чому їх особливість?

Завдання 5. У середині року на території України трапилась повінь. Для проведення аварійно-відновлювальних робіт з ліквідації наслідків стихійного лиха необхідно 100 млн. грн. Поясніть, за рахунок яких джерел можуть бути профінансовані аварійно-відновлювальні роботи протягом року.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1. Система фінансового права. Фінансово-правові норми та інститути.
2. Фінансова діяльність держави (зміст та методи здійснення).
3. Централізовані та децентралізовані фонди грошових коштів.
4. Державні органи управління фінансовою діяльністю.
5. Джерела фінансового права України.
6. Система фінансового законодавства.
7. Суб'єкти фінансових правовідносин.
8. Поняття, значення та правові засади здійснення фінансового контролю в Україні.
9. Види та методи фінансового контролю.
10. Система органів фінансового контролю.
11. Бюджетна система та бюджетний устрій: порівняльна характеристика.

12. Принципи бюджетної системи.
13. Класифікація доходів та видатків бюджету.
14. Стадії бюджетного процесу.
15. Учасники бюджетного процесу.
16. Правовий статус платників податків.
17. Відповідальність за порушення законодавства в сфері оподаткування.
18. Правовий статус НБУ.
19. Основні завдання та функції НБУ.
20. Правовий статус Національного банку України.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алісов Є.А. Фінансове право. – Х.: Еспада, 2000. – 228 с.
2. Воронова Л.К., Кучерявенко Н.П. Финансовое право: учебное пособие для студентов юридических вузов и факультетов. – Харьков: Легас, 2003. – 360с.
3. Воронова Л.К. Фінансове право України: підручник. – К.: Прецедент, Моя книга, 2006. – 448 с.
4. Воронова Л.К., Криницький І.Е., Кучерявенко Н.П. Финансовое право: учебное пособие для студентов юридических вузов и факультетов. – Харьков: Право, 2006. – 384 с.
5. Зюнькін А.Г. Фінансове право: опорний конспект лекцій. – К.: МАУП, 2003. - 150 с.
6. Орлюк О.П. Фінансове право: навч. посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 528 с.
7. Онишко С.В. Податкові відносини між державою та платником податків // Фінанси України. – 1998. – № 3.
8. Фінансове право України: підручник / Г.В. Бех, О.О. Дмитрик, І.Є. Криницький; за ред. М.П. Кучерявенка. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 320с.
9. Фінансове право: Навч. посіб. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 528 с.
10. Финансовое право: Учебник. – Х.: Одиссей, 2003. – 448 с.
11. Грачева Е.Ю., Соколова Э.Д. Финансовое право: учебник. – М.: Юрист, 2005. – 350 с.
12. Конституція України: Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
13. Бюджетний кодекс України: Закон України від від 21.06.2001 р. № 2542-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №37-38. – Ст. 189.
14. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5.04.2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №25-26. – Ст. 131.
15. Кодекс України про адміністративні правопорушення. – Одісей, 2000. – 256 с.
16. Про систему оподаткування: Закон України від 25.06.1991 р. № 1251-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 39. – Ст. 510.

17. Про державну податкову службу в Україні: Закон України від 4.12.1990 р. №509-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 6. – Ст. 37.

18. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. №679-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – №29. – Ст. 238.

19. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7.12.2000 р. №2121-III // Відомості Верховної Ради. – 2001. – №5-6. – Ст. 30.

ТЕМА: Основи екологічного, аграрного та земельного права України

ПЛАН

1. Предмет і метод екологічного права України.
2. Право природокористування. Загальне і спеціальне користування ресурсами.
3. Суб'єкти права користування природними ресурсами.
4. Об'єкти права користування природними ресурсами.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

У **першому питанні** необхідно визначити предмет та методи правового регулювання, місце екологічного права в системі права, його джерела, особливу увагу звернути на поняття, зміст та види екологічних відносин.

Друге питання потребує висвітлення поняття права природокористування. Необхідно також визначитися із поняттям загального та спеціального природокористування та надати їх загальну характеристику.

У **третьому питанні** слід визначити поняття, коло суб'єктів права користування природними ресурсами та їх особливості.

У **четвертому питанні** треба розкрити поняття об'єктів права користування природними ресурсами, перерахувати їх види та висвітлити їх особливості.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Предметом екологічного права є:

а) суспільні екологічні відносини у галузі взаємодії суспільства і навколишнього природного середовища;

б) природні і природно-антропогенні блага, з приводу яких виникають екологічні правовідносини;

в) сукупність правових норм щодо користування та розпорядження землею, надрами, водами, лісами, об'єктами тваринного, рослинного світу та іншими природними ресурсами та комплексами;

г) навколишнє природне середовище як сукупність природних і природно-соціальних умов та процесів.

2. До об'єктів екологічного права належать:

а) сукупність правомочностей власника по володінню, користуванню та розпорядженню землею, надрами, водами, лісами, об'єктами тваринного, рослинного світу та іншими природними ресурсами та комплексами;

б) природні ресурси (земля, надра, води, атмосферне повітря, ліси, тваринний світ тощо) ;

в) здоров'я і життя людей;

г) забруднюючі речовини.

3. Метод правового регулювання екологічних відносин:

а) імперативний;

б) диспозитивний;

в) змішаний (імперативний і диспозитивний);

г) рекомендаційний.

4. Основними принципами охорони навколишнього природного середовища є:

а) рівність всіх перед законом;

б) гарантування екологічно безпечного середовища для життя і здоров'я людей;

в) незворотність покарання;

г) справедливість.

5. Екологічні права громадян забезпечуються:

а) прожитковим мінімумом;

б) мінімальною зароботною платою;

в) участю громадських об'єднань та громадян у діяльності щодо охорони навколишнього природного середовища;

г) свободою світогляду.

6. До екологічних обов'язків громадян України належать:

а) здійснювати діяльність по використанню природних ресурсів;

б) здійснювати діяльність з додержанням вимог екологічної безпеки, інших екологічних нормативів та лімітів використання природних ресурсів;

в) здійснювати діяльність щодо відтворення природних ресурсів;

г) отримувати екологічну освіту.

7. Надра можуть перебувати в:

а) державній, комунальній та приватній власності;

б) державній та комунальній власності;

в) державній власності;

г) державній, комунальній та колективній власності.

8. У приватній власності можуть перебувати об'єкти тваринного світу:

а) що знаходяться в стані природної волі;

б) що знаходяться в територіальних і внутрішніх морських водах, у межах континентального шельфу й виключної (морської) економічної зони;

в) що знаходяться в державних мисливських угіддях;

г) що знаходяться у напіввільних умовах.

9. Вкажіть, які риси властиві об'єктам загального користування:

а) є виключно природні сили і явища, індивідуалізація яких неможлива;

б) не передаються і не закріплюються за конкретними суб'єктами, використовуються усіма особами;

в) використовуються виключно власником природного об'єкту;

г) використовуються особою, за якою закріплені, безоплатно, без отримання спеціального дозволу.

10. Вкажіть, хто є суб'єктом права природокористування:

а) лише фізичні особи, які володіють право дієздатністю, а також недержавні юридичні особи;

б) виключно громадяни України, які є власниками окремих природних ресурсів;

в) виключно громадяни України та державні й комунальні підприємства, установи, організації;

г) юридичні та фізичні особи, які у визначеному законом порядку набули право користування конкретними природними об'єктами для відповідних цілей і мають у зв'язку з цим певні права й обов'язки.

11. Вкажіть, хто є суб'єктами права постійного землекористування:

а) громадяни України;

б) громадяни України і юридичні особи, засновані на приватній власності;

в) громадські природоохоронні організації;

г) юридичні особи державної і комунальної власності, а також громадські організації інвалідів.

12. Право оренди земельної ділянки – це:

а) засноване на договорі строкове платне володіння і користування земельною ділянкою;

б) засноване на рішенні компетентного органу строкове платне володіння і користування земельною ділянкою;

в) засноване на договорі безстрокове платне володіння і користування земельною ділянкою;

г) засноване на договорі строкове безоплатне володіння і користування земельною ділянкою.

13. Вкажіть види користування землями відповідно до поділу земель на категорії за основним цільовим призначенням (ст. 19 ЗК):

а) користування землями населених пунктів;

б) користування малопродуктивними землями;

в) користування землями адміністративно-територіальних утворень;

г) користування землями історико-культурного призначення.

14. Назвіть максимальний строк дії договору оренди землі:

а) 25 років;

б) 45 років;

в) 50 років;

г) 40 років.

15. Зазначте, хто є суб'єктами права водокористування:

а) виключно державні спеціалізовані водогосподарські підприємства;

б) підприємства, установи, організації і громадяни України, а також іноземні юридичні та фізичні особи та особи без громадянства;

в) лише громадяни України;

г) лише підприємства, установи та організації, що належать до державної та комунальної власності.

16. Визначити помилковий принцип охорони навколишнього природного середовища:

а) пріоритетність вимог екологічної безпеки;

б) обов'язковість екологічної експертизи;

в) безоплатність загального та спеціального використання природних ресурсів для господарської діяльності;

г) поєднання заходів стимулювання та відповідальності у справі охорони навколишнього природного середовища.

17. Вибрати вид діяльності, яка належить до спеціального водокористування:

а) забір води з водних об'єктів із застосуванням споруд або технічних пристроїв та скидання в них зворотних вод;

б) купання та плавання на човнах;

в) використання водних об'єктів для водопою сільськогосподарських тварин;

г) любительське та спортивне рибальство.

18. Ліси України можуть перебувати у:

а) виключно державній власності;

б) державній і комунальній власності;

в) державній і приватній власності;

г) державній, комунальній і приватній власності.

19. Природні ресурси в Україні поділяються в екологічному законодавстві на ресурси:

а) відтворювані та невідтворювані;

б) основні та другорядні;

в) наземні та підземні;

г) загальнодержавного й місцевого значення.

20. Визначити вид природних ресурсів, які не належать до ресурсів загальнодержавного значення:

а) підземні води;

б) загальнопоширені корисні копалини;

в) атмосферне повітря;

г) територіальні та внутрішні морські води.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Міським жителям у 2000 р. були надані в оренду строком до 2004 р. земельні ділянки розміром по 0,03 га для індивідуального городництва. У 2004 р. громадяни звернулися до сільської ради про передачу їм у приватну власність вказаних земельних ділянок. При цьому вони посилались на те, що згідно із Законом “Про оренду землі” орендарі мають переважне право на отримання орендованої земельної ділянки у власність.

Вирішити справу.

Завдання 2. Громадянин К., проживаючи на околиці міста з метою спорудження теплиці розширив площу присадибної ділянки за рахунок дороги господарського призначення, яка прилягає до його землеволодіння.

Це питання він погодив із знайомим архітектором і до плану забудови його садиби були внесені відповідні зміни.

У процесі приватизації присадибної земельної ділянки зазначені факти, були встановлені землевпорядником, який виніс постанову про притягнення громадянина К. до адміністративної відповідальності та про повернення земель господарського користування за призначенням.

Постанову землевпорядника громадянин оскаржив до суду.

Чи підлягає скарга задоволенню?

Завдання 3. Мисливець Федоров на території національного природного парку викопав 2 ловчі ями на шляху тварин до водопою. До них потрапили лось і 2 лисиці. Живих лисиць Федоров відвіз додому, а перевозячи туші лося був зупинений егерем. Пояснюючі свої дії, Федоров сказав, що він має посвідчення мисливця, окрім того лисиці є неушкодженими, а вартість м'яса лося він готовий відшкодувати.

Вирішіть справу.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1. Екологічні права та обов'язки громадян.
2. Система аграрного права і його співвідношення з іншими галузями права.
3. Поняття і класифікація суб'єктів аграрних правовідносин.
4. Поняття аграрних правовідносин, їх зміст і класифікація.
5. Земельне право як комплексна галузь права.
6. Земельні відносини.
7. Об'єкти земельних відносин. Землі України за цільовим призначенням.
8. Право власності на землю.
9. Права та обов'язки власників земельних ділянок.
10. Право земельного сервітуту.
11. Контроль за використанням і охороною земель.
12. Підстави для припинення права власності на земельну ділянку.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. (із змінами та доповненнями) // Відом. Верхов. Ради УРСР. – 1991. – № 41. – Ст. 546.

3. Про екологічну мережу України: Закон України від 24.06.2004 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2004. – № 45. – Ст. 502.
4. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. (із змінами та доповненнями) // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 46. – Ст. 2038.
5. Водний кодекс України від 6.06.1995 р. (із змінами та доповненнями) // Відом. Верхов. Ради України. – 1995. – № 24. – Ст. 214.
6. Кодекс України про надра (із змінами та доповненнями) // Відом. Верхов. Ради України. – 1994. – № 36. – Ст. 340.
7. Про рослинний світ: Закон України від 9.04.1999 р. // Відом. Верхов. Ради України 1999. – № 22–23. – Ст. 198.
8. **Лісовий кодекс України від 21.01.94 р. (із змінами та доповненнями) // Відом. Верхов. Ради України. – 1994. – № 17. – Ст. 99.**
9. Про тваринний світ: Закон України від 13.12.2001 р. // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 2. – Ст. 47.
10. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 16.10.1992 р. у редакції від 21.06.2001 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – № 48. – Ст. 252.
11. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16.06.1992 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 34. – Ст. 502.
12. Про Червону книгу України: Закон України від 07.02.2002 р. // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 30. – Ст. 201.
13. Про оренду землі: Закон України від 6.10.1998 р. в редакції від 5.11.2003 р. // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 44. – Ст. 2288.
14. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 р. // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 23. – Ст. 1014.
15. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 29. – Ст. 1430
16. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003 р. // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 29. – Ст. 1432.
17. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 29. – Ст. 1431.
18. Про розмежування земель державної і комунальної власності: Закон України від 05.02.2004 р. // Офіц. вісн. України. – 2004. – № 28. – ч. 1. – Ст. 1849.
19. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 1.07.2004 р. // Офіц. вісн. України. – 2004. – № 30. – Ст. 1993.
20. Про затвердження Методики визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства: Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 27.10.1997 р. № 171 // Офіц. вісн. України. – 1998. – № 18. – Ст. 110
21. Положення про установлення лімітів використання природних ресурсів загальнодержавного значення: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.08.1992 р. // Зібрання постанов Уряду України. – 1992. – № 9. – Ст. 217.

22. Положення про порядок видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.08.1992 р. // Зібрання постанов Уряду України. – 1992. – № 9. – Ст. 217.

23. Про приватизацію земельних ділянок: Декрет Кабінету Міністрів України від 26.12.1992 р. із змінами та доповненнями // Відом. Верхов. Ради України. – 1993. – № 10. – Ст. 79.

24. Про затвердження Порядку зміни цільового призначення земель, які перебувають у власності громадян або юридичних осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.04.2002 р. // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 15. – Ст. 818.

25. Про порядок визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.04.1993 р. із змінами і доповненнями від 14.01.2004 р. // Зібрання постанов Уряду України. – 1993. – № 10. – Ст. 193.

26. Про затвердження переліків корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.12.1994 р. // Збірник постанов Уряду України. – 1995. – № 2. – Ст. 42.

27. Про затвердження Правила рубок головного користування в лісах України: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.07.1995 р. із змінами та доповненнями // Зібрання постанов Уряду України. – 1995. – № 10. – Ст. 255.

28. Про затвердження Правила рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства, та інших рубок: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.05.1996 р. із змінами та доповненнями // Зібрання постанов Уряду України. – 1996. – № 12. – Ст. 336.

29. Про затвердження Правил відпуску деревини на пні в лісах України: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.1999 р. // Офіц. вісн. України. – 1999. – № 31. – Ст. 1612.

30. Про затвердження Правил заготівлі живиці в лісах України: Постанова Кабінету Міністрів України від 8.02.1996 р. // Зібрання постанов Уряду України. – 1996. – № 7. – Ст. 209.

31. Про затвердження Порядку заготівлі другорядних лісових матеріалів і здійснення побічних лісових користувань в лісах України: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.04.1996 р. // Зб. законодавчих актів України про охорону навколишнього природного середовища. – 1997. – т. 2. – С. 292.

32. Про затвердження Положення про Зелену книгу України: Постанова Кабінету Міністрів від 29.08.2002 р. // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 36. – Ст. 1692.

33. Про розміри майнових стягнень за порушення Правил відпуску деревини на пні в лісах України: Постанова Кабінету Міністрів від 29.07.1999 р. // Офіц. вісн. України. – 1999. – № 31. – Ст. 1612.

34. Про такси для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісовому господарству: Пост. Кабінету Міністрів України від 5.12.1996 р. // Зібрання постанов Уряду України. – 1996. – № 20. – Ст. 577.

35. Про такси для обчислення розміру шкоди, заподіяної зеленим насадженням у межах міст та інших населених пунктів: Постанова Кабінету

Міністрів України від 8.04.1999 р. із змінами та доповненнями // Офіц. вісн. України. – 1999. – № 14. – Ст. 579.

36. Про такси на деревину лісових порід, що відпускаються на пні і на живицю: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.01.1997 р. // Офіц. вісн. України. – 1997. – число 4. – С. 54.

37. Про затвердження Порядку здійснення любительського та спортивного рибальства: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.1998 р. // Офіц. вісн. України. – 1998. – № 29. – Ст. 1099.

38. Інструкція про порядок видачі ліцензій на добування мисливських тварин та порядок здійснення полювання на цих тварин: Затв. наказом Держкомлісгоспом України від 27.12. 2000 р. // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 11. – Ст. 479.

39. Правила видачі дозволів на спеціальне використання диких тварин та інших об'єктів тваринного світу, віднесених до природних ресурсів загальнодержавного значення: Затв. Наказом Мінекології України від 26.05.1999 р. // Офіц. вісн. України. – 1999. – № 37. – Ст. 1878.

40. Такси для нарахування розміру стягнення за збитки, заподіяні незаконним добуванням або знищенням диких звірів і птахів (крім видів, занесених до Червоної книги України), їх жител, біотехнічних споруд: Затв. наказом Мінлісгоспу України та Мінекобезпеки України від 12.03.1996 р. // Збірник законодавчих актів про охорону навколишнього природного середовища. – Збірник у 3-х томах. – Том 3. – Чернівці. – 1996. – С. 365.

41. Про розміри компенсації за добування (збір) і шкоду, заподіяну видам тварин і рослин, що занесені в Червону книгу України: Постанова Кабінету Міністрів від 1.06.1993 р. із змінами та доповненнями від 16.03.1999 р. // Офіц. вісн. України. – 1993. – № 11. – Ст. 226.

42. Про затвердження такс для обчислення розміру відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок незаконного добування (збору) або знищення цінних видів риб та інших об'єктів водного промислу: Пост. Кабінету Міністрів України від 19.01.1998 р. // Офіц. вісн. України. – 1998. – № 3. – Ст. 96.

43. Про Основні напрямки державної політики України в галузі охорони навколишнього середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки: Постанова Верховної Ради України від 5.03.1998 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1998. – № 38–39. – Ст. 248.

44. Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 10.12.2004 р. № 17 // Вісник Верховного Суду України. – 2005. – № 1 (53). – С. 9.

45. Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16.04.2004 р. № 7 // Вісник Верховного Суду України. – 2004. – № 6. – С. 22.

46. Про деяку питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про охорону навколишнього природного середовища: Роз'яснення Президії Вищого арбітражного суду України від 27.06.2001 р. № 02-05/744 // Вісник господарського судочинства. – 2001. – № 4. – С. 92.

47. Екологічне право України: Підручник для студентів юрид. вищ. навч. закладів / А.П. Гетьман, В.М. Шульга, В.К. Попов та ін.; За ред. А.П. Гетьмана, В.М. Шульги. – Харків: Право, 2005. – 382 с.

48. Аграрне право України.: Підруч. / За ред. В.М. Гайворонського та В.П. Жушмана. – Х.: Право, 2003. – 236 с.

49. Аграрне право України.: Підруч. / За ред. О.О. Погрібного. – К.: Істина, 2004. – 448 с.

50. Жушман В.П. Аграрне право та законодавство України: Навч.-практ. посіб. – Х.: Одиссей, 2006. – 447 с.

51. “Про пестициди і агрохімікати”: Закон України // ³дом. Верхов. Ради. – 1995. – № 14. – Ст. 91 (в ред. 2006 р. // Там же. – 2006. – № 5-6. – Ст. 74).

ТЕМА: Основи адміністративного права України

ПЛАН

1. Поняття, предмет і метод адміністративного права.
2. Джерела адміністративного права України.
3. Державне управління як вид соціального управління: поняття, ознаки, принципи.
4. Форми та методи державного управління.
5. Поняття, види, правові засади державної служби в Україні.
6. Адміністративна відповідальність як вид юридичної відповідальності: поняття, підстави.
7. Поняття і види адміністративних стягнень.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

У першому питанні потрібно охарактеризувати поняття та предмет адміністративного права України, систему адміністративного права і систему адміністративного законодавства, їх співвідношення; розкрити зміст функцій адміністративного права та особливості методу регулювання адміністративних правовідносин; надати визначення та класифікацію суб'єктів адміністративних правовідносин.

У другому питанні необхідно визначити поняття джерел адміністративного права, надати їх класифікацію. Особливу увагу слід звернути на Кодекс України про адміністративні правопорушення, проаналізувати його зміст.

У третьому питанні слід дати визначення поняття державного управління, провести порівняння державного управління із соціальним управлінням; надати характеристику основних принципів державного управління.

У четвертому питанні необхідно розкрити зміст основних методів державного управління; охарактеризувати адміністративний примус, а саме підстави і порядок його застосування.

У п'ятому питанні слід визначити сутність державної служби в Україні, визначивши її основні принципи та функції; проаналізувати правовий статус державних службовців в Україні.

У шостому питанні слід надати поняття адміністративної відповідальності; окреслити підстави та порядок притягнення до адміністративної відповідальності; особливу увагу необхідно звернути на адміністративну відповідальність неповнолітніх.

У сьомому питанні треба дати визначення адміністративного стягнення і окреслити види адміністративних стягнень, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ:

1. Адміністративне право є галуззю:

- а) публічного права;
- б) приватного права;
- в) без ознак публічного чи приватного;
- г) комплексною галуззю права.

2. Предметом адміністративного права є:

- а) майнові і особисті немайнові відносини;
- б) відносини між посадовцями;
- в) суспільні відносини у сфері виконавчої діяльності;
- г) відносини стосовно призначення покарання.

3. За масштабом діяльності органи виконавчої влади України поділяються на:

- а) вищі;
- б) центральні;
- в) районні;
- г) місцеві;
- д) спеціальні.

4. Вкажіть, який з методів державного управління є основним:

- а) переконання;
- б) прохання;
- в) пропаганда;
- г) агітація;
- д) примус.

5. Підставою притягнення до адміністративної відповідальності є:

- а) адміністративно-правовий договір;
- б) адміністративне правопорушення (проступок);
- в) адміністративний процес.

6. За вчинення адміністративного правопорушення може застосовуватися таке адміністративне стягнення:

- а) попередження;
- б) штраф;
- в) позбавлення спеціального права;

- г) висилка за межі держави;
- д) адміністративний арешт.

7. Адміністративним правопорушенням визнається:

- а) протиправна, винна, умисна дія, яка зазіхає на встановлений порядок управління;
- б) винна, необережна, протиправна бездіяльність, яка посягає на громадський порядок;
- в) умисна дія, яка зазіхає на життя людини;
- г) умисна бездіяльність, яка зазіхає на життя людини.

8. Право на державну службу мають:

- а) особи, які працюють у державних організаціях;
- б) все населення України;
- в) громадяни України;
- г) іноземні громадяни;
- д) особи без громадянства.

9. Джерелами адміністративного права є:

- а) Кримінальний кодекс України;
- б) Кодекс про надра України;
- в) Лісовий Кодекс України;
- г) Кодекс про адміністративні правопорушення України.

10. Засоби забезпечення законності в державному управлінні:

- а) контроль;
- б) правопорядок;
- в) правотворчість;
- г) звернення громадян.

11. Адміністративна дієздатність – це:

- а) здатність своїми діями (або бездіяльністю) набувати та реалізовувати права, створювати для себе або інших суб'єктів обов'язки і їх виконувати;
- б) здатність укладати адміністративно-правові договори та нести відповідальність за їх виконання;
- в) здатність нести адміністративну відповідальність.

12. Підставою виникнення, зміни або припинення адміністративно-правових відносин є:

- а) адміністративні правопорушення;
- б) суб'єкти адміністративно-правових відносин;
- в) об'єкти адміністративно-правових відносин;
- г) юридичні факти.

13. Чим відрізняється адміністративний проступок від дисциплінарного?

- а) суб'єктом правопорушення;
- б) ступенем суспільної небезпеки;
- в) протиправним характером.

14. Основна і обов'язкова ознака суб'єктивної сторони будь-якого адміністративного правопорушення – це:

- а) мотив;
- б) ціль;

в) вина.

15. Визначте зайве в переліку видів адміністративних правопорушень:

а) безквитковий проїзд;

б) давання хабара;

в) пошкодження телефонів-автоматів;

г) дрібне хуліганство.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Продавець магазину кондитерських виробів Воловик Тетяна під час продажу товару обважувала покупців і до того ж не віддавала касові чеки, мотивуючи це тим, що вони їй необхідні для звітності перед керівництвом.

Чи правомірні її дії? Дайте правовий аналіз зазначеної ситуації відповідно до чинного законодавства.

Завдання 2. Громадянин Іванов їхав без квитка в електропотязі Запоріжжя 1 – Дніпропетровськ. На станції Нікополь контролер запропонував Іванову заплатити штраф у десятикратному розмірі вартості проїзду Запоріжжя 1 – Дніпропетровськ. Іванов двічі відмовився від сплати штрафу, при цьому образив контролера.

Дайте правовий аналіз зазначеної ситуації відповідно до чинного законодавства.

Завдання 3. Внаслідок надзвичайних подій, що відбулися в селі Новобогданівка Запорізької області (вибухи снарядів на складі бойових припасів), Президентом України був виданий Указ “Про запровадження на зазначеній території надзвичайного стану та вжиття необхідних заходів щодо ліквідації наслідків вибухів”. Через 10 днів на зазначеній території були зафіксовані масові захворювання людей, що спонукало до введення на цій території Запорізької області карантину.

Який метод державного управління був застосований у даному випадку? Чи мали місце порушення при запровадженні надзвичайного стану?

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1. Система адміністративного права. Правові норми і правові інститути.
2. Суб'єкти адміністративних правовідносин.
3. Система адміністративного законодавства. Співвідношення з системою права.
4. Державна служба в Україні: поняття, функції та принципи.
5. Джерела адміністративного права України.
6. Методи державного управління.
7. Правові акти державного управління: поняття, класифікація та процедура прийняття.
8. Адміністративна відповідальність неповнолітніх.

9. Види адміністративних стягнень.

10. Перспективи розвитку адміністративного права: загальні напрями і тенденції.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: У 2т.: / Ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). – Т.1 Загальна частина. – К.: Юрид. думка, 2004. – 584с.

2. Адміністративне право України. Академічний курс: Підручник: У 2т.: / Ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). – Т.2 Особлива частина. – К.: Юрид. думка, 2005. 624с.

3. Адміністративне право України: навч. посібник / За заг. ред. Т.О. Коломоєць, Г.Ю. Гулевської. – К.: Істина, 2007. – 216с.

4. Адміністративне право України: Підручник / За заг. ред. С.В. Ківалова. – Одеса: “Юридична література”, 2003. – 896с.

5. Гончарук С.Т. Основи адміністративного права України: Навч. Посіб. – К., 2004. – 300с.

6. Кодекс України про адміністративні правопорушення. – К.: Атіка, 2002. – 189с.

7. Кодекс Украины об административных правонарушениях: Научно-практический комментарий. – 4 изд. – Х.: Одиссей, 2003. – 880с.

8. Кодекс адміністративного судочинства України: науково-практичний коментар / Ківалов С.В., Харитонов О.І., Пасенюк О.М., Аракелян М.Р. та ін.. / За ред. С.В. Ківалова, О.І. Харитонової. – Х.: Одиссей, 2005. – 552с.

9. Адміністративне право України: підручник для юридичних ВУЗів і фак-тів) / Ю.П. Битяк, В.В. Богуцький, В.М. Гаращук та ін.; За ред. Ю.П. Битяка. – Х., Право, 2000. – 516 с.

ТЕМА: Основи кримінального права України

ПЛАН

1. Поняття, предмет і метод кримінального права України.
2. Кримінальний закон, його дія у просторі й часі.
3. Кримінальна відповідальність, її підстави.
4. Поняття, ознаки та класифікація злочинів.
5. Склад злочину та його елементи.
6. Обставини, що виключають злочинність діяння.
7. Співучасть у злочині.
8. Стадії злочину.
9. Покарання: поняття, цілі, види. Загальні засади призначення покарання.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

У першому питанні необхідно визначити кримінальне право як галузь

права, його місце в системі права, охарактеризувати завдання, функції, предмет і метод правого регулювання, зазначивши специфіку кримінальних відносин.

Друге питання потребує висвітлення поняття кримінального закону, встановлення співвідношення між поняттями “кримінальний закон” та “кримінальний кодекс”. Особливу увагу слід звернути на аналіз дій кримінального закону у просторі й часі, розкрити зміст зворотної сили кримінального закону.

У третьому питанні слід визначити зміст кримінальної відповідальності, охарактеризувати моменти її виникнення та припинення, розкрити співвідношення між поняттями “кримінальна відповідальність” і “покарання”.

Четверте питання присвячене аналізу категорії “злочин”, у зв’язку з чим необхідно надати поняття злочину, встановити його ознаки, співвідношення з адміністративним правопорушенням, а також охарактеризувати види злочинів за ступенем їх тяжкості.

У п’ятому питанні розкривається поняття складу злочину та його елементи: об’єкт (основний, родовий, безпосередній), об’єктивна сторона (обов’язкові та факультативні ознаки), суб’єкт (загальний, спеціальний, суб’єктивна сторона (обов’язкові та факультативні ознаки)). Особливу увагу необхідно звернути на співвідношення між об’єктом і предметом злочину, а також ролі факультативних ознак об’єктивної і суб’єктивної сторін злочину для кваліфікації. Крім того, слід зупинитися на змісті формального і матеріально складах злочину (звернути увагу на кількість обов’язкових ознак об’єктивної сторони злочину), а також на поняттях осудності, неосудності та обмеженої осудності і видах злочинів, за які знижений вік кримінальної відповідальності.

У шостому питанні необхідно визначити поняття обставин, що виключають злочинність діяння, та розкрити їх види. Особливу увагу слід звернути на характеристику необхідної оборони, затриманні злочинця і крайній необхідності, а також на питанні перевищення їх меж.

У сьомому питанні слід визначити поняття співучасті у злочині, охарактеризувати об’єктивні та суб’єктивні ознаки співучасті, а також висвітлити форми співучасті (проста, складна) та класифікацію співучасників за розподілом ролей.

Восьме питання потребує розкриття стадій умисного злочину та визначення кримінальної відповідальності особи в залежності від стадії його вчинення. Особливу увагу слід звернути на поняття добровільної відмови від доведення злочину до кінця та дієвого каяття.

У дев’ятому питанні необхідно дати визначення покарання, зазначити його цілі та охарактеризувати види покарань (основні, додаткові, змішані) та розкрити їх сутність. Необхідно також звернути увагу на загальні засади призначення покарання, передбачені ст. 65 КК України.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Кримінальне право є галуззю:

- а) публічного права;

- б) приватного права;
- в) без ознак публічного чи приватного;
- г) комплексною галуззю права.

2. Назвіть ознаки злочину:

- а) караність;
- б) суспільна небезпечність;
- в) бездіяльність;
- г) винність.

3. Які юрисдикції передбачає Кримінальний кодекс України:

- а) часову та міжгалузеву;
- б) часову та просторову;
- в) просторову та міжгалузеву;
- г) міжгалузеву та галузеву?

4. Підставою кримінальної відповідальності є:

- а) учинення особою суспільно небезпечного діяння;
- б) учинення особою суспільно небезпечного діяння, передбаченого Кримінальним кодексом України;
- в) учинення особою суспільно небезпечного діяння, передбаченого Кримінальним кодексом України, що містить склад злочину;
- г) виявлення наміру вчинити злочин?

5. За яким принципом поділено злочини на розділи в Особливій частині Кримінального кодексу України:

- а) за безпосереднім об'єктом посягання;
- б) за родовим об'єктом посягання;
- в) за загальним об'єктом посягання;
- г) за ступенем тяжкості злочинів?

6. Кримінальна відповідальність настає з:

- а) 18 років;
- б) 14 років;
- в) 16 років;
- г) 15 років.

7. Назвіть стадії вчинення умисного злочину:

- а) закінчений злочин;
- б) необхідна оборона;
- в) намір вчинити злочин;
- г) замах на злочин.

8. Назвіть співучасників злочину:

- а) організатор;
- б) пособник;
- в) особи, що потурали вчиненню злочину;
- г) свідки.

9. Покарання застосовується від імені:

- а) суду;
- б) держави;
- в) народу України;

г) народу України та держави.

10. Які покарання є основними:

- а) виправні роботи;
- б) конфіскація майна;
- в) арешт;
- г) довічне позбавлення волі.

11. Назвіть обставини, що пом'якшують відповідальність:

- а) щире каяття;
- б) добровільне відшкодування винним завданих збитків;
- в) скоєння злочину у нетверезому стані;
- г) скоєння злочину проти особи, яка займає відповідальну посаду.

12. Склад злочину – це:

- а) сукупність ознак, за допомогою яких злочин відрізняється від незлочину;
- б) суспільно небезпечне діяння, яке передбачене кримінальним законом;
- в) сукупність визначених кримінальним законом об'єктивних і суб'єктивних ознак, які характеризують суспільно небезпечне діяння як злочин;
- г) наявність об'єктивних і суб'єктивних ознак, які характеризують суспільно небезпечне діяння як злочин, що передбачається Кримінальним кодексом України.

13. Що є об'єктом злочину:

- а) предмети;
- б) речі матеріального світу;
- в) речі нематеріального світу;
- г) суспільні відносини?

14. Загальною засадою призначення покарання за Кримінальним кодексом України:

- а) суд призначає покарання відповідно до положень Загальної частини та Особливої частини Кримінального кодексу України;
- б) суд призначає покарання відповідно до положень Загальної частини Кримінального кодексу України;
- в) суд призначає покарання, керуючись міжнародно-правовими нормами;
- г) суд призначає покарання, керуючись своєю правосвідомістю.

15. За ступенем суспільної небезпечності злочини поділяються на:

- а) нетяжкі, тяжкі, особливо тяжкі;
- б) малозначні, нетяжкі, тяжкі, особливо тяжкі;
- в) невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжкі, особливо тяжкі;
- г) безпечні, небезпечні, особливо небезпечні.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. П'ятнадцятирічний М. вскочив до ліфта, двері якого вже закривалися, та, погрожуючи ножом, вимагав у жінки серги. Жінка закричала, її крик почув чоловік. Коли двері ліфта відчинилися на восьмому поверсі, де живе жінка, нападник одразу отримав удар молотком по лобі від чоловіка

постраждалої жінки і втратив свідомість. Міліція, яку було викликано, затримала порушника, що прийшов до тям.

Чи вчинено злочин, який?

Чи є обтяжуючі або пом'якшуючі обставини?

Завдання 2. Касир будівельного тресту Р. зустріла на вулиці циганку, яка пообіцяла за кілька хвилин зробити її щасливою. Але для цього ворожка попросила “позолотити ручку”. Її слова подіяли подібно до гіпнозу. Касир кинулася на роботу і взяла із службового сейфа усю готівку – понад 10 000 грн. Почаклувавши над рукою, ворожка раптом зникла разом з грошима.

Чи вчинено злочин, який?

Чи є обтяжуючі або пом'якшуючі обставини?

Завдання 3. Пасажир М., зайшовши до вагону, поставив у купе дорожню сумку та вийшов покурити на перон. Скориставшись цим, Р. узяв сумку та непомічений вийшов з вагона. У сумці виявилось близько 3000 грн., кілька тисяч російських карбованців та деякі речі.

Чи вчинено злочин, який?

Чи є обтяжуючі або пом'якшуючі обставини?

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1. Система кримінального права. Правові норми і правові інститути.
2. Джерела кримінального права України.
3. Кримінальний Кодекс України: його загальна характеристика.
4. Поняття та форми вини.
5. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх.
6. Поняття і види покарання.
7. Перспективи розвитку кримінального права: загальні напрями і тенденції.
8. Обставини, що виключають злочинність діяння.
9. Кримінальна відповідальність за окремі види злочинів.
10. Судимість: строки погашення та умови її зняття.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України. – Харків: Одисей, 2003. – 56 с.
2. Про прокуратуру: Закон України від 5 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53 – Ст. 793.
3. Кримінальний кодекс України: коментар. – Харків: Одисей, 2002. – 960 с.
4. Научно-практический комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Украины. – Харьков: Арсис, 2000. – 576 с.
5. Правознавство: підручник / Під редакцією академіка АПрН України

д.ю.н., професора В.В. Копейчикова. – Київ – Харків: Юрінком Інтер – Фоліо 2002 р.

6. Кивалов С.В., Музиченко П.П., Кпестовская Н.Н., Крижановский А.Ф. Основи правоведения Украины: учебное пособие. Изд. 3-е. – Харьков: Одиссей 2003 р.

7. Правознавство: підручник / В.Ф. Опришко, Ф.П. Шульженко, СІ. Шимон та ін.; За заг.ред. В.Ф. Опришко, Ф.П. Шульженко. – К.: КНЕУ, 2003.

8. Правознавство: навчальний посібник / За ред. проф. П.Ф. Пилипенка // Львів: “Новий Світ – 2000”, 2003 р.

9. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.; За ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. — 2-е вид., перероб. і допов. — К.: Юрінком Інтер, 2005. — 480 с.

ТЕМА: Судові та правоохоронні органи України

ПЛАН

1. Поняття, місце та основні принципи судової влади в Україні.
2. Судова система України. Верховний Суд України та Конституційний Суд України
3. Статус судів загальної юрисдикції: структура та компетенція.
4. Правоохоронна діяльність та правоохоронні органи України.
5. Адвокатура та нотаріат в Україні їх повноваження.
6. Прокуратура в Україні.
7. Правовий статус органів внутрішніх справ в Україні.
8. Правовий статус Служби безпеки України.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

У першому питанні потрібно охарактеризувати поняття судової влади в Україні, визначити призначення та місце в системі державної влади; окресли засади функціонування судової влади та розкрити їх суть.

У другому питанні необхідно визначити поняття суду та судової системи; окреслити порядок побудови та створення судової системи; надати поняття правосуддя і окреслити на яких засадах здійснюється правосуддя в Україні; розкрити повноваження Конституційного Суду України; склад, призначення та порядок його створення; припинення повноважень судді Конституційного Суду України; визначити порядок обрання і склад Верховного Суду України; розкрити повноваження Верховного Суду України (розгляд, перегляд справ віднесених законом до підсудності Верховного Суду України).

У третьому питанні потрібно визначити поняття та систему судів загальної юрисдикції; охарактеризувати категорії справ які розглядають місцеві суди; дати характеристику повноваженням апеляційного суду; розкрити зміст основних повноважень Вищого господарського суду та Вищого

адміністративного суду України.

У четвертому питанні необхідно визначити поняття правоохоронна діяльність та окреслити коло правоохоронних органів в Україні. Особливу увагу необхідно звернути на діяльність та функції прокуратури, міліції, Служби безпеки України.

У п'ятому питанні необхідно дати поняття нотаріату в Україні та окреслити повноваження нотаріусів та визначити поняття адвокатури та розкрити види адвокатської діяльності.

У шостому питанні необхідно визначити завдання та систему органів прокуратури в Україні.

У сьомому питання слід визначити систему органів внутрішніх справ України, завдання і повноваження МВС України, розкрити поняття міліції, встановити критерії, яким повинна відповідати особа, яка має намір вступити до міліції, розкрити структуру міліції.

У восьмому питанні необхідно визначити завдання СБУ та її місце в системі правоохоронних органів України.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Судова влада функціонує на засадах:

- а) незалежності;
- б) самостійності;
- в) підкореності;
- г) підзаконності.

2. Самостійність судової влади означає:

а) суди нікому не підзвітні і мають для здійснення судових функцій усі необхідні повноваження, які зазначені в законах;

б) судові рішення потребують попередньої згоди чи затвердження будь-якої посадової особи чи державного органу;

в) вирок, рішення, постанова чи ухвала суду, які набрали законної сили є обов'язковими для адресатів, мають для них силу закону і є обов'язковими для виконання на території України.

3. До повноважень Конституційного Суду України віднесено прийняття рішень та дача висновків щодо:

а) конституційності законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів ВР АРК;

б) відповідності Конституції України законам інших держав або тих міжнародних договорів, які імпантовані в національне законодавство;

в) додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту в межах визначених ст.ст. 111 та 151 Конституції України;

г) офіційного тлумачення Конституції та законів України.

4. Конституційний Суд України складається з:

- а) 16 суддів;

- б) 18 суддів;
- в) 20 суддів.

5. Систему місцевих судів складають:

- а) районні (міські), районні в місті та міськрайонні суди;
- б) адміністративні суди;
- в) господарські суди;
- г) вищі суди;
- д) військові суди гарнізонів.

6. До повноважень місцевих судів належать:

- а) розгляд справ по першій інстанції, які віднесені процесуальним законом до його підсудності;
- б) розгляд кримінальних та цивільних справ, а також справ про адміністративні правопорушення;
- в) відповідності законопроекту про внесення змін до конституції України вимогам статей 157 і 158 Конституції України;
- г) розгляд господарських справ, що виникають із господарських правовідносин, а також інших справ, віднесених процесуальним законом до їх підсудності.

7. Апеляційними загальними судами є:

- а) апеляційні суди областей, апеляційні суди міст Києва та Севастополя;
- б) Апеляційний Суд Автономної Республіки Крим; Апеляційний Суд України;
- в) військові апеляційні суди регіонів та апеляційний суд Військово-морських Сил України;
- г) апеляційний суд в кримінальних та цивільних справах;
- д) господарські і адміністративні апеляційні суди.

8. Основними повноваження Верховного Суду України є:

- а) розглядати в касаційному порядку рішення загальних судів у справах, віднесених до його підсудності процесуальним законом;
- б) переглядати в порядку повторної касації всі інші справи, розглянуті судами загальної юрисдикції в касаційному порядку;
- в) ведення та аналіз судової статистики, вивчення та узагальнення судової практики;
- г) вирішує питання, що впливають із міжнародних договорів України в межах своїх повноважень.

9. Визначте органи, які входять до державних правоохоронних органів:

- а) прокуратура;
- б) служба безпеки;
- в) органи внутрішніх справ;
- г) суд;
- д) органи, які здійснюють правозастосовчі або правоохоронні функції.

10. При забезпеченні конституційних свобод людини і громадянина на прокуратуру покладаються наступні функції:

- а) підтримання державного обвинувачення в суді;
- б) захист державного суверенітету та територіальної цілісності;

в) представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом;

г) нагляд за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство.

11. Закон України “Про Службу безпеки України” закріплює такі завдання:

а) захист державного суверенітету, конституційного ладу та територіальної цілісності України;

б) забезпечення економічного, науково-технічного та оборотного потенціалу України;

в) ведення митної статистики та забезпечення участі України в міжнародному співробітництві з питань митної справи;

г) попередження, виявлення і припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства тероризму, корупції та організованої злочинності діяльності у сфері управління та економіки.

12. Органи внутрішніх справ України включають в себе:

а) органи міліції;

б) органи досудового слідства;

в) митні органи;

г) внутрішні війська України.

13. Адвокати здійснюють такі види діяльності:

а) дають консультації та роз’яснення з юридичних питань, усні та письмові довідки стосовно законодавства;

б) складають, заяви, скарги, та інші документи правового характеру;

в) попереджають скоєння злочину фізичними особами;

г) надають юридичну допомогу підприємствам, установам і організаціям.

14. До повноважень нотаріусів можна віднести:

а) посвідчення заповітів і угод а також посвідчення дійсності підпису на документі, правильності копій документів, і т. ін.;

б) відкриває провадження у справі про порушення прав і свобод людини і громадянина;

в) прийняття на збереження документів, цінних паперів і т. ін.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Слідчий затримав громадянина Ц. за підозрою у скоєнні злочину і склав відповідний протокол. Громадянин Ц. провів одну добу у камері райвідділу міліції, після чого слідчий викликав його на допит. У першому допиті не брав участі адвокат, хоча підозрюваний наполягав на його виклику.

Чи було порушене право на захист? Якщо так, то яким чином воно має бути відновлене у таких випадках?

Завдання 2. Працівники міліції виїхали на місце вчинення злочину для огляду та вилучення речових доказів. Після проведення огляду зламався службовий автомобіль, а новий зможе приїхати лише через декілька годин.

Оперуповноважений карного розшуку І. вийшов на автотрасу і зупинив мікроавтобус, який рухався у потрібному напрямку. Після зупинки І. звернувся до водія за допомогою і попросив швидко довести певні предмети, які можуть мати на собі сліди злочину, до найближчої експертної установи (оскільки речі можуть бути пошкоджені), але водій відмовився це зробити.

Якими повинні бути дії працівника міліції в такому випадку?

Завдання 3. Прокурор Н. з метою перевірки витребував кримінальну справу № ХХХ, яка знаходилася у провадженні слідчого районного відділу внутрішніх справ П. Під час вивчення цієї справи прокурор виявив певні порушення закону в ході розслідування, тому скасував окремі процесуальні документи, прийняті цим слідчим, і направив йому цю справу з письмовими вказівками для подальшого розслідування. Слідчий П., отримавши справу й ознайомившись із вказівками прокурора, не погодився з ними, тому що побачив у них певну зацікавленість останнього.

Яким чином повинні діяти слідчий П. і прокурор Н. в даній ситуації?

Завдання 4. Підозрюваний у вчиненні крадіжки мотоцикла громадянин Р. запросив для надання правової допомоги адвоката С., якому під час їх конфіденційної зустрічі розповів, що він вчинив не лише крадіжку, але й убивство рибалки О., труп якого був знайдений місяць тому з ознаками насильницької смерті, і цей злочин до цього часу не був розкритий. Але у вбивстві Р. зізнаватися не збирається, бо хоче «сісти за ґрати» лише за крадіжку, в чому йому і потрібна допомога адвоката.

Якими повинні бути дії адвоката С.? Чи може він заявити про відомий йому факт вчинення злочину? Якими можуть бути наслідки таких дій у разі вчинення їх адвокатом С.?

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1. Загальна характеристика конституційної юрисдикції в Україні.
2. Апеляційні суди в Україні.
3. Вищі суди України.
4. Третейські суди України.
5. Державні правоохоронні органи в Україні їх структур та характеристика.
6. Митні органи в Україні.
7. Державна податкова служба України.
8. Державна контрольно-ревізійна служба України.
9. Державні правозахисні організації України.
10. Діяльність Уповноваженого Верховної Ради з прав людини (омбудсман).

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Із змінами та доповненнями, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 року № 2222-IV – К.: Атіка, 2006. – 64с.
2. Про адвокатуру: Закон України від 19 грудня 1992 р. // Відомості Верховної ради України. – 1993. – № 3. – Ст.17.
3. Про Конституційний Суд України: Закон України від 16 жовтня 1996 р. // Відомості Верховної ради України. – 1996. – №49. – Ст. 272.
4. Про нотаріат: Закон України від 2 вересня 1993 р. // Відомості Верховної ради України. – 1993. – № 39. – Ст.383.
5. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від. 23 грудня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 20. – Ст. 99.
6. Про статус суддів: Закон України від 15 грудня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 8. – Ст. 56.
7. Про судоустрій України: Закон України від 7 лютого 2002р. № 3018-III // Юридичний вісник України. – № 13. – 2002. – 30 березня – 5 квітня.
8. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.
9. Про прокуратуру: Закон України від 5 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53 – Ст. 793.
10. Правознавство: Підручник/ А.І. Берлач, С.С. Бичкова, Д.О. Карпенко, А.М. Колодій, А.Ю. Олійник, В.І. Осадчий. – К.: Правовва єдність. 2009.
11. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України: навч. посіб. / В.С. Ковальський (кер. авт. кол.), В.Т. Білоус, С.Е. Демський та ін.; Відп. ред. Я. Кондратьєв. – К.:Юрінком Інтер, 2002.

ТЕМА. Конституційне судочинство. Вирішення господарських спорів. Розгляд цивільних, адміністративних, кримінальних справ.

ПЛАН

1. Правосуддя в Україні: поняття, основні ознаки та принципи. Поняття судочинства.
2. Конституційне судочинство.
3. Цивільне судочинство.
4. Господарське судочинство.
5. Кримінальне судочинство.
6. Адміністративне судочинство.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

У першому питанні необхідно визначити поняття правосуддя, його ознаки та принципи, а також судочинства, його видів та їх особливостей.

Друге питання передбачає встановлення сутності конституційного судочинства, змісту конституційного подання та конституційного звернення.

У **третьому питанні** слід визначити сутність та специфіку цивільного судочинства, ознайомитися з положеннями Цивільного процесуального кодексу України щодо характеристики учасників процесу, порядку прийняття рішення та набрання ним законної сили.

У **четвертому питанні** необхідно встановити сутність та специфіку господарського процесу, категорії справ, підвідомчі господарському суду, ознайомитися з положеннями Господарського процесуального кодексу України щодо характеристики учасників процесу, порядку прийняття рішення та набрання ним законної сили.

П'яте питання передбачає висвітлення сутності та специфіки кримінального процесу, ознайомитися з положеннями Кримінального процесуального кодексу України щодо характеристики учасників процесу, порядку винесення вироку та набрання ним законної сили.

У **шостому питанні** слід зазначити сутність та специфіку адміністративного процесу, встановити категорії справ, підвідомчі адміністративному суду, ознайомитися з положеннями Кодексу адміністративного судочинства України щодо характеристики учасників процесу, порядку прийняття постанови та набрання нею законної сили.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Встановлена законом форма звернення кредитора до боржника з вимогою про вирішення спору називається:

- а) претензією;
- б) позовною заявою;
- в) розпорядженням позивача;
- г) розпорядженням відповідача.

2. Спір може бути передано на вирішення господарського суду за умови додержання сторонами порядку їх досудового врегулювання:

- а) за всіма категоріями спорів;
- б) для даної категорії спорів;
- в) для категорії спорів, прямо зазначених законодавством;
- г) у спорах за участю прокурора;
- д) за наявності домовленості сторін;
- е) немає вірної відповіді.

3. Рішення суду складається з таких частин:

- а) мотивувальної;
- б) загальної;
- в) вступної;
- г) резолютивної;
- д) описової.

4. Відвід неможна заявляти:

- а) третім особам;
- б) судді;
- в) судовому експертові;

- г) перекладачеві;
- д) прокуророві.

5. Найбільший обсяг прав з учасників цивільного або господарського процесу мають:

- а) сторони та треті особи, що заявляють самостійні вимоги;
- б) треті особи;
- в) сторони;
- г) прокурор.

6. Рішення господарського суду набирає законної сили:

- а) через 10 днів з дня прийняття;
- б) негайно;
- в) через 7 днів з дня прийняття;
- г) через 30 днів з дня прийняття.

7. Рішення суду у цивільній справі за загальним правилом набирає законної сили:

- а) через 10 днів з дня прийняття;
- б) негайно;
- в) через 7 днів з дня прийняття;
- г) через 30 днів з дня прийняття.

8. Вирок суду у кримінальній справі набирає законної сили:

- а) через 10 днів з дня прийняття;
- б) негайно;
- в) через 7 днів з дня прийняття;
- г) через 30 днів з дня прийняття.

9. Постанова адміністративного суду набирає законної сили:

- а) через 10 днів з дня прийняття;
- б) негайно;
- в) через 7 днів з дня прийняття;
- г) через 30 днів з дня прийняття.

10. Рішення суду підписується:

- а) всіма учасниками судового процесу;
- б) всіма учасниками судового засідання;
- в) всіма суддями, які брали участь у засіданні;
- г) суддею, який є головуєчим у засіданні;
- д) суддею, який є головуєчим у засіданні та головою відповідного суду.

11. Розгляд судових справ у закритому судовому засіданні припускається лише в таких виняткових випадках:

- а) з метою запобігання розголошення державної, військової, комерційної, службової таємниці;
- б) з метою перешкоджання засобам масової інформації впливати на хід процесу;
- в) з метою обмеження доступу громадян до інформації;
- г) коли докази в конкретній справі не дозволяють ухвалити щодо неї законне рішення, якого, проте, вимагають зацікавлені посадові особи високого державного рівня.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Розглядаючи на одному з засідань Верховної Ради України питання про судову систему, народний депутат М. не погодився з ухваленим рішенням, за яке проголосувала переважна більшість депутатів.

Депутат М. вважав, що прийняте рішення суперечить чинній Конституції України. Тому він, використовуючи свої повноваження, від свого імені вніс письмову пропозицію до Конституційного Суду України з проханням на одному з перших засідань розглянути питання про відповідність прийнятого Верховною радою рішення Основному Закону України.

1. Чи правильно вчинив народний депутат М. у даній ситуації?
2. В яких випадках Конституційний Суд України має право відмовити в порушенні провадження?
3. Хто користується правом вносити питання на розгляд Конституційного Суду України?

Завдання 2. Подружжя, зареєстровані як фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, обидва займалися підприємницькою діяльністю. Чоловік займався торговельною діяльністю, а дружина – діяльністю із надання побутових послуг. Через деякий час вони вирішили розлучитися. Оскільки угоди і щодо умов поділу спільного майна досягнуто не було, чоловік подав позов із вимогою про проведення такого поділу в судовому порядку.

1. Вирішення яких питань віднесене законодавством до компетенції господарських судів?
2. У якому суді буде вирішуватися питання щодо поділу спільного майна подружжя? Чи має значення для вирішення цього питання наявність у обох із подружжя статусу суб'єктів підприємницької діяльності?
3. У якому суді розглядався б позов одного з подружжя щодо поділу спільного майна, об'єднаний із вимогою про примусове стягнення з іншого з подружжя заборгованості за господарською угодою, укладеною між ними?

Завдання 3. Громадянин України С. оскаржив у Окружному адміністративному суді незаконне, на його думку, рішення районної державної адміністрації, яким порушувалися його конституційні права. Суд відмовив гр. С. в задоволенні його адміністративного позову. Це рішення було оскаржене ним в апеляційному, а потім у касаційному порядку, але залишилося без змін.

Не погодившись з позицією адміністративних судів, гр. С. звернувся з конституційним зверненням до Конституційного Суду України, в якому просив суд здійснити офіційне тлумачення Закону України, відповідно до якого було прийнято рішення районної державної адміністрації.

Які існують форми правової охорони громадянами Конституції України?

Підготуйте проект відповідного рішення Конституційного Суду України за результатами розгляду конституційного звернення гр. С.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Із змінами та доповненнями, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 року № 2222-IV – К.: Атіка, 2006. – 64с.
2. Про судоустрій України: Закон України від 7 лютого 2002р. № 3018-III // Юридичний вісник України. – № 13. – 2002. – 30 березня – 5 квітня.
3. Про Конституційний Суд України: Закон України від 16 жовтня 1996 р. // Відомості Верховної ради України. – 1996. – №49. – Ст. 272.
4. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.
5. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35-36, 37. – Ст. 446.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 28 грудня 1960 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1961. – № 2. – Ст. 15.
7. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41, 42. – Ст. 492.
8. Господарський процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар. – Х.: Консум, 2004.
9. Притика Д.М., Тітов М.І., Гайворонський В.М та ін. Господарський процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар. 2-е вид., допов. та перероб. – Харків: Консум, 2002. – 320 с.
10. Господарський процесуальний кодекс України з постатейними матеріалами. –К.: Юстиніан, 2002. – 544 с.
11. С.В. Васильєв. Хозяйственное судопроизводство Украины: Учебное пособие. – Харьков: Эспада, 2002. – 386 с.
12. Кройтор В.А. Претензии и иски в практике разрешения хозяйственных споров: Научно-практическое пособие. – Харьков: Эспада, 2001. – 352 с.
13. Притика Д.М., Тітов М.І., Щербіна В.С. та ін. Арбітражний процес: Частина 1. Законодавство та практика застосування. – Харків, 1999.
14. Притика Д.М., Тітов М.І., Щербіна В.С. та ін. Арбітражний процес: Навчальний посібник. Частина 2. – Харків, 1999.
15. Притика Д.М., Тітов М.І. Арбітражний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар. – Харків, 1995.
16. Арбитражное судопроизводство: Сборник нормативных актов Высшего арбитражного суда Украины. – Харьков, 1999.
17. Михеєнко М. М. Кримінальний процес України: підручник / М. М. Михеєнко, В. Т. Нор, В. П. Шибіко. — К.: Ли-бідь. 1992. — 431 с.
18. Коваленко Є.Г., Маляренко В.Т. Кримінальний процес України: підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 712 с.
19. Лобойко Л.М. Кримінально-процесуальне право: курс лекцій: навч. посібник. – К.: Істина, 2007. – 456 с.
20. Тертишник В.М. Кримінально-процесуальне право України: підручник. 4-те вид., доп. і перероб. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 1120 с.
21. Бичкова С.С., Бірюков І.А., Бобрик В.І. та ін. Цивільне процесуальне право: підручник. – К.: Атака, 2009.

22. Цивільне процесуальне право України: Підручник для студентів юридичних вузів. / За ред. В.В.Комарова: Нац. юрид. акад. України: Акад. прав. наук України. – Х.: “Право”, 1999. – 590 с.

23. Чорнооченко С.І. Цивільний процес України: Навчальний посібник для студентів ВНЗ / МВС України. Міністерство освіти і науки України. – К.: Центр навч. літер., 2004. – 307 с.

24. Штефан М.Й. Цивільний процес: Підручник для студ. юрид. спеціальностей вищих закладів освіти. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К.: Видавничий Дім “Ін Юре”, 2001. – 696 с.

25. Штефан О.О. Цивільне процесуальне право України: підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 360 с.